

Steeds weer speciaal
De toekomst van de Nederlandse militaire speciale eenheden

Steeds weer speciaal
De toekoms van de Nederlandse militaire speciale eenheden

Dr. Michiel de Weger

Breda, 2011

Publicatie van de Faculteit Militaire Wetenschappen van de Nederlandse Defensie Academie

Nederlandse Defensie Academie (NLDA)
Faculteit Militaire Wetenschappen (FMW)
Postbus 90002
4800 PA Breda

© 2011

Vormgeving

Eric Franken, bureau Multimedia NLDA

Druk

Bureau Repro, FBD Breda

Voor het opnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet 1912) dient men zich tot de auteurs te wenden. De meningen en opvattingen die in deze publicatie worden uitgesproken zijn en blijven voor de verantwoordelijkheid van de desbetreffende auteurs. Zij geven niet noodzakelijk de mening van de minister van Defensie weer.

ISBN 978-90-889-2046-2

Voorwoord

Twee jaar geleden begon ik aan het onderzoek dat uiteindelijk leidde tot deze publicatie. Hoewel het zich aanvankelijk richtte op het werk van de Nederlandse militaire speciale eenheden in Afghanistan, kon ik al snel niet meer om het vraagstuk van de positie van deze eenheden heen. Hun onbekendheid, de aantrekkingskracht van de geheimzinnigheid, de bewondering, maar ook het wantrouwen, hun opmars, de relatie met de rest van de krijgsmacht, met hun politieke opdrachtgevers en onderlinge verstandhouding; bij serieus onderzoek naar deze eenheden kon een beschouwing over hun positie niet achterwege blijven.

Over de positie van speciale eenheden bestaat niet veel literatuur – zeker niet over de Nederlandse situatie. In publicaties door auteurs uit deze eenheden wordt steevast benadrukt dat ze zo speciaal zijn en speciaal moeten worden behandeld dat dit bij mij het vermoeden deed rijzen dat de positionering van ‘de commando’s’ wel eens minder onomstreden kon zijn dan in deze publicaties staat vermeld.

Om uit te vinden hoe dan wel over deze eenheden wordt gedacht en wat hun potentie voor de Nederlandse veiligheidssituatie in de toekomst is, zou ik wel zelf veel onderzoek moeten doen. Met name het vinden van personen die vanwege hun kennis, ervaring of functie geschikt waren voor interviews bleek geen eenvoudige opgave. Op eigen kracht – zelfs met tegenwerking, is het toch gelukt.

Hopelijk biedt wat volgt de lezer een interessante inkijk in de wereld van deze eenheden. Misschien levert het stof tot nadenken en besluitvorming. In ieder geval zou ik tevreden zijn als mede dankzij dit paper in de toekomst vaker en met meer achtergrondinformatie publiekelijk over de positie van de eenheden met hun bijzondere mannen - en enkele vrouwen – kan worden gediscussieerd. En dat Nederlandse wetenschappers na mij met enige frequentie ook aandacht schenken aan deze speciale eenheden.

Michiel de Weger,

Breda, 1 september 2011.

Inhoudsopgave

Voorwoord

Afkortingenlijst.....	iv
1 Inleiding	5
1.1 Achtergrond	5
1.2 Doelstelling en opbouw	6
1.3 Verantwoording.....	6
2 De internationale literatuur.....	9
2.1 Veiligheid en draagvlak	9
2.2 Draagvlak per taak.....	9
2.3 Relatie met leiders.....	10
2.4 Positionering.....	12
3 Het Nederlandse stelsel.....	15
3.1 Transformatie.....	15
3.2 Groei	16
3.3 Positie binnen de krijgsmacht	18
3.4 Samenwerkingsrelaties.....	20
3.5 Besluitvormingstructuur	22
4 De toekomst	25
4.1 Toekomstverwachtingen.....	25
4.2 Draagvlak in Nederland	28
4.3 Wegnemen van knelpunten	33
5 Conclusies en aanbevelingen	37
Literatuur.....	41
Bijlage A: Minder relevante toekomstvoorspellingen	49
Bijlage B: Interviewvragen.....	51

Afkortingenlijst

AVP	- Amfibisch verkenningspeloton
BBE-M	- Bijzondere Bijstandseenheid - Mariniers
BSB	- Brigade Speciale Beveiligingsopdrachten
CBRN	- Chemisch, biologisch, radiologisch, nucleair
CDS	- Commandant der Strijdkrachten
DCDC	- Development, Concepts and Doctrine Centre
DSI	- Dienst Speciale Interventies
EU	- Europese Unie
GSG 9	- Grenzschutzgruppe 9
JSO	- Joint Speciale Operaties
KCT	- Korps Commandotroepen
KL	- Koninklijke Landmacht
KLu	- Koninklijke Luchtmacht
KM	- Koninklijke Marine
KMar	- Koninklijke Marechaussee
Kmarns	- Korps Mariniers
KSK	- Kommando Spezialkräfte
LMB	- Luchtmobiele Brigade
MarSOF	- Maritieme Special Operations Forces
MdID	- Ministère de la Défense
MIVD	- Militaire Inlichtingen- en Veiligheidsdienst
MSE	- Militaire speciale eenheden
NAVO	- Noordatlantische Verdragsorganisatie
NEO	- Non-combattant evacuations
NIC	- National Intelligence Council
NLDSOCOM	- Nederlandse Speciale Operaties Commando
OM	- Openbaar Ministerie
SEAL	- <i>Sea, air and land</i>
SOCOM	- Special Operations Command
SOF	- <i>Special operations forces</i>
UIM	- Unit Interventie Mariniers
USJFC	- United States Joint Forces Command
VIP	- <i>Very important person</i>

1 Inleiding

1.1 Achtergrond

Het internationale debat

In militair-wetenschappelijke publicaties en militaire vakbladen vindt al enige jaren een debat plaats over de groei en het toenemend belang van militaire speciale eenheden (MSE). Daarbij wordt vaak gewezen op hun grote successen in de eerste fasen van de conflicten in Afghanistan (2001-2002) en Irak (2003). In Afghanistan trokken zij met de troepen van de Noordelijke Alliantie verrassend snel op. Ze voerden op beslissende momenten aanvallen uit, op belangrijke plaatsen en tegen leiders van de tegenstander. Ook stuurden zij vanaf de grond vele bombardementen van (Amerikaanse) gevechtsvliegtuigen, helikopters en onbemande toestellen aan. In enkele maanden tijd werden Taliban en Al-Qaida vrijwel geheel uit het land verdreven. De MSE speelden ook een belangrijke rol in de voorbereiding en de uitvoering van de oorlog tegen het regime van Saddam Hoessein. Ze vergaarden inlichtingen, vormden de verbinding met Koerdische en andere binnenlandse tegenstanders van het regime, gingen op vele plaatsen de eigen troepen voor en joegen door het hele land op Saddam en de belangrijkste leiders van zijn regime. In enkele weken werd het land veroverd. In de literatuur wordt ook gewezen op de belangrijke rol die de MSE spelen in de wereldwijde strijd tegen het terrorisme. In het debat worden de vragen gesteld of de MSE leidend zijn geworden binnen de krijgsmacht, of sprake is van een nieuwe, dominante vorm van oorlogsvoering, of andere delen van de krijgsmacht steeds meer op de MSE zullen gaan lijken en zelfs of de krijgsmacht in toekomst voor een groot deel nog 'slechts' uit MSE zullen bestaan.¹

Ontzien tijdens bezuinigingen

Over de Nederlandse MSE is niet veel gepubliceerd. De vaak onherkenbaar gemaakte mannen van deze eenheden zijn wel met enige regelmaat in de media te zien. Dat ons land verschillende MSE heeft, weten waarschijnlijk niet zo veel Nederlanders. Het Korps Commandotroepen (KCT) van de Koninklijke Landmacht (KL) is redelijk bekend. Maar ook de Koninklijke Marine (KM) heeft, als deel van het Korps Mariniers (Kmar), maritieme *special operations forces*: de MarSOF. Als derde MSE bestaat er binnen de Koninklijke Marechaussee (KMar): de Brigade Speciale Beveiligingsopdrachten (BSB).

Deze drie eenheden worden vrijwel ontzien bij bezuinigingen. Defensie zelf heeft een jaar lang onderzoek laten doen om strategische opties voor haar toekomst te formuleren. In het *Eindrapport verkenningen ...* (2010) wordt gesproken van een specialisatie op de bescherming van Nederland, op het kunnen bijdragen aan een oorlog tegen andere landen, op het stabiliseren en (weder)opbouwen van andere landen of een krijgsmacht die zich op alle drie richt. De in de zomer van 2010 gestarte kabinet Rutte nam zich voor om sterk op Defensie te bezuinigen: een bedrag oplopend tot 635 miljoen euro in 2018.² Uiteindelijk werden de MSE vrijwel ontzien, terwijl op reguliere delen van de krijgsmacht (en ondersteunende organisatiedelen) wel sterk werd bezuinigd,³ zodat het aandeel van de MSE in de totale personeelsomvang van Defensie de komende jaren verder zal toenemen.

-
- 1 Bijvoorbeeld King (2009), Finlan (2008 en 2003), Biddle (2006, 2004 en 2003), Johnson (2006), Kibbe (2004), Fitzsimmons (2003).
  - 2 *Omvangrijke bezuinigingen Defensie*, bericht van 4 november 2010 op www.defensie.nl, bezocht op 3 december 2010.
  - 3 Brief van de minister van Defensie aan de Tweede Kamer, 8 april 2011. De enige 'echte' bezuiniging op de MSE, er wordt ook gesproken van intensivering van de samenwerking, betreft het een jaar uitstellen van de aanschaf van voertuigen (p. 37).

1.2 Doelstelling en opbouw

Tegen deze achtergrond wordt in deze publicatie de toekomst van de Nederlandse MSE onderzocht. De centrale vraag die zal worden beantwoord luidt:

Wat is de potentie van de Nederlandse MSE voor de krijgsmacht en het veiligheidsbeleid?

In hoofdstuk twee wordt op basis van wetenschappelijke literatuur de vraag beantwoord hoe de toekomst van de MSE moet worden onderzocht. De positionering van de eenheden binnen de krijgsmacht en haar omgeving blijkt een belangrijk vraagstuk. Dit wordt in hoofdstuk drie behandeld. In het vierde hoofdstuk worden aan de hand van voorspellingen, interviews en literatuur de belangrijkste factoren die de toekomst van de MSE zullen bepalen beschreven. In hoofdstuk vijf staan conclusies en aanbevelingen. Hierna volgen nog een literatuuroverzicht en twee bijlagen.

1.3 Verantwoording

Openbare informatie

Dit onderzoek is gebaseerd op openbare bronnen. Zo is uitvoerig gezocht in bibliotheken, databanken, media-archieven en vakbladen, en op internet. Openbare informatie mag ik als wetenschapper in dienst van Defensie naar eigen inzicht en onder eigen, wetenschappelijke verantwoordelijkheid publiceren. Uit contacten met collega's verkregen informatie is uiteraard niet opgenomen. Dit paper mondt uit in mijn visie op de toekomst van de Nederlandse MSE, die niet noodzakelijkerwijs overeenstemt met die van de MSE of van het ministerie van Defensie.

Interviews

Voor hoofdstuk vier zijn ook interviews afgenomen met militairen, ambtenaren, politici en wetenschappers. Ik ben hen zeer dankbaar voor de tijd die zij voor mij vrijmaakten. Een groot aantal personen wilde slechts op voorwaarde van anonimiteit geïnterviewd worden. Voor ambtenaren is het gebruikelijk om in publicaties niet bij name te worden genoemd. Enkele wetenschappers en politici gaven zelf aan liever anoniem bij te dragen. Om de gesprekken nog opener te laten verlopen, omwille van uniformiteit en gezien de gevoeligheid van de materie, is besloten alle geïnterviewden aan te bieden hun naam niet in dit onderzoek te vermelden. Op basis van in hoofdstuk twee besproken literatuur is voor de interviews een vaste vragenlijst ontwikkeld (bijlage A). Interviewverslagen zijn ter correctie voorgelegd. Uiteraard hebben de geïnterviewden hun persoonlijke visie op de toekomst van de MSE gegeven.

Afkortingen

In dit onderzoek worden niet altijd de door de MSE of binnen de hele krijgsmacht gebruikte afkortingen gebruikt. Gekozen is voor afkortingen van 'één-letter-combinaties', geen afkortingen die bestaan uit meerdere delen van meerdere letters. Zo wordt het Amfibisch Verkenningspeloton niet als AMFVERKPEL, maar als AVP afgekort. Alleen waar dit de duidelijkheid vergroot worden langere afkortingen gebruikt. Zo worden het Korps mariniers en de Koninklijke marechaussee om verwarring te voorkomen afgekort tot respectievelijk Kmarns en Kmar. De Maritieme *special operations forces* worden afgekort tot MarSOF, zoals zij ook zichzelf aanduiden, en niet MSOF, omdat MarSOF duidelijker weergeeft dat het hier om een specifieke, de maritieme MSE gaat.

Opname BSB

In deze studie wordt soms van MSE, soms van *special operations forces* (SOF) gesproken. Met SOF worden het KCT en de MarSOF bedoeld, zoals dit ook in de literatuur (en binnen Defensie) gebruikelijk is. Tot de MSE hoort ook de BSB; de marechaussees in deze eenheid hebben een militaire status en hun brigade is binnen de KMar (en Defensie als geheel) ook speciaal. De BSB voert net als de SOF in het buitenland operaties uit, inclusief beveiligingstaken en training van buitenlandse eenheden dat (soms) ook door SOF wordt gedaan. In landen zoals Frankrijk maken aan de BSB vergelijkbare (gendarmerie)eenheden wel formeel deel uit van de militaire SOF-organisatie. Nog een reden om de BSB in deze studie mee te nemen is dat hun werk binnen Nederland, net als dat van de Uinit Interventie Mariniers (UIM) overigens, veel lijkt op de verschillende hoofdtaken van de SOF in het buitenland: kleinschalige offensieve acties (arrestaties) en inlichtingen verzamelen (observatie) – met als verschil uiteraard dat in Nederland het gevaar van de ‘tegenstander’ (veel) kleiner is.

2 De internationale literatuur

Hoe kan toekomst van de Nederlandse MSE worden onderzocht? In de literatuur kunnen slechts een paar uitgebreide, voor dit doel bruikbare, wetenschappelijke studies worden gevonden.

2.1 Veiligheid en draagvlak

Het model van Bartlett beschrijft hoe idealiter op strategisch niveau de krijgsmacht moet worden ontwikkeld. Het kan echter ook worden toegepast om de toekomstvisie op een deel van de krijgsmacht, zoals de MSE, te ontwikkelen. Volgens het model bepalen twee hoofdfactoren de toekomst: (veranderingen in) de veiligheidsomgeving en de ter beschikking gestelde (budgetaire) middelen.⁴ Deze laatste dienen in Nederland door de regering en de Tweede Kamer, na overleg binnen het ministerie en idealiter met gebruikmaking van wetenschappelijke inzichten, ter beschikking te worden gesteld. Het draagvlak voor de MSE in de politiek, onder ambtenaren, militairen en wetenschappers, en voorspellingen voor de internationale veiligheidssituatie zijn dus twee factoren die in een volgend hoofdstuk moeten worden onderzocht.

2.2 Draagvlak per taak

Uit de literatuur blijkt dat het politieke en maatschappelijke draagvlak voor MSE niet eenduidig is, maar sterk kan verschillen voor de vele taken die dit soort eenheden kunnen uitvoeren. Dit betekent dat in een volgend ook moet worden onderzocht welke taken meer en welke taken minder steun genieten.

Stephanie Mullen interviewde achttien Canadese parlementsleden, hoofdzakelijk liberalen en conservatieven, over de taken die de Canadese SOF zouden moeten uitvoeren. Ze legde hen zestien situaties voor en vroeg hen aan te geven hoe (on)wenselijk het zou zijn dat Canadese SOF zouden worden ingezet. Daaruit wordt geconcludeerd dat een hoge mate van consensus over het gebruik van SOF bestaat. De politici vinden reactief optreden (*manage consequences*) na een chemische, biologische, radiologische of nucleaire (CBRN-)aanval, het bevrijden van gegijzelde Canadezen en het redden van landgenoten in *non-combattant evacuations* (NEO's) het belangrijkste. Het in het geheim (*covert*) in het buitenland oppakken van personen of vergaren van inlichtingen werden het minst wenselijk gevonden. Interessant is ook dat bleek dat de politici zelf aangaven te weinig van speciale operaties te weten en dat zij graag beter hierover zouden worden geïnformeerd.⁵

David Last en Hugh Thorburn voerden een telefonische enquête uit onder 123 beleidsmakers van verschillende Canadese ministeries en andere overheidsorganisaties, plus persoonlijke gesprekken met 55 opinieliders in de nationale media. Ook hier staat de vraag centraal welke taken de Canadese SOF moeten krijgen. Interessante conclusies zijn dat deze groep meer belang hechtte aan SOF dan aan reguliere militaire eenheden (bij de parlementsleden was dit omgekeerd). Aan vijf soorten SOF-optreden werd het meeste belang gehecht, ten minste 6 punten op een schaal van 10, achtereenvolgens: hulp na een CBRN-aanval in Canada, NEO's van Canadezen uit het buitenland met instemming van het gastland, optreden bij een binnenlandse gijzeling, NEO zonder toestemming van het gastland, en het op terroristen of piraten

4 Bartlett, Holman en Somes (2000), pp. 19-22.

5 Last en Horn (2005), pp. 105-117.

terugveroveren van Canadese schepen en vliegtuigen. Ook in dit onderzoek scoorde offensief optreden duidelijk lager dan het helpen van Canadezen in het buitenland en het leveren van humanitaire hulp. Alleen multinationaal optreden, na publiek debat en parlementaire toestemming kreeg een voldoende toen de mening werd gevraagd over verschillende vormen van toezicht op optreden. Daarbij was er de hoogste, maar beperkte (5.2) steun voor optreden tegen binnenlandse doelen, nog minder (4.8) tegen wereldwijde (*global*) doelen, slechts heel weinig (3.3) tegen doelen waarbij alleen de Verenigde Staten of het bedrijfsleven belang heeft.⁶

2.3 Relatie met leiders

Uit de literatuur kan verder worden opgemaakt dat MSE sterk afhankelijk zijn van hoe politieke en militaire leiders met hen willen omgaan. Daarbij gaat het er niet alleen om welke taken deze voor de speciale eenheden zien weggelegd, maar ook in hoeverre zij deze vertrouwen en menen te kunnen beheersen. De houding ten opzichte van de MSE is vrij persoonlijk en kan tussen leiders sterk verschillen.

Cohen (1978) bestudeert de relatie tussen speciale eenheden en hun politieke leiders: premiers, ministers en de leiding van de krijgsmacht. De auteur onderzoekt wat dit betreft de Amerikaanse SOF (1952-1978), de Britse commando's (1940-1945) en de Britse Special Air Service (1941-1978), de Franse (1942-1962) en Israëli-sche (1953-1977) parachutistenkorpsen, en de Israëli-sche eenheden Palmach (1940-1949) en Legereenheid 101 (1953). Volgens Cohen zijn er drie soorten redenen voor politici en de krijgsmacht om dit soort eenheden op te richten, te onderhouden en in te zetten. Militair gezien zijn het nuttige specialisten en fungeren zij als laboratorium voor werkwijzen en materieel voor de rest van de krijgsmacht. Daarnaast zijn speciale eenheden leveranciers van hogere militaire leiders (pp. 29-34). Op het irrationele vlak appeleren MSE volgens Cohen bij politieke leiders aan romantische beelden van conflicten, met helden, avonturisme, prestige en gevaar. Sommige politici, zoals Kennedy, Churchill en Dayan, door Cohen 'romantici' genoemd, hadden zeer nauwe relaties met specifieke MSE: er was sprake van favoritisme (pp. 35-44). Politiek gezien fungeert de inzet van SOF als teken van grote steun aan de buitenlandse regering die wordt geholpen, het maximaal vergroten van de kans op een militaire overwinning en als grote impuls aan de moreel en steun van het volk en de strijdkrachten (pp. 45-52).

De steun van drie politieke leiders aan MSE wordt door Cohen gedetailleerder beschreven. Zo drong Churchill midden 1940 er sterk op aan speciale eenheden op te richten: 'specially trained troops of the hunter class who can develop a reign of terror down these coasts', waarmee hij de door de Duitsers bezette kust van West-Europa bedoelde. Churchill kwam enkele maanden later actief tussenbeide om de commando's te beschermen tegen de Britse landmacht, die tegen de oprichting van speciale eenheden was. Tot 1942 bemoeide Churchill zich met het werk van het ministerie en de Generale Staf om te zorgen dat de commando's voldoende militairen en materieel kregen. Hij bepaalde zelfs hoeveel mortieren ze moesten krijgen en van welk kaliber deze moesten zijn. De Amerikaanse speciale eenheden waren favoriet bij president Kennedy. Deze hield zich persoonlijk bezig met de selectie van nieuw materieel voor deze eenheden, zelfs met nieuwe typen schoenen. Kennedy hielp de groene baretten tegen de zin van vele officieren van de reguliere krijgsmacht. Ook gaf hij zelf de opdracht 1200 van hen naar Vietnam te sturen. De commando's vormden de erewacht tijdens zijn begrafenis en legden een van hun baretten in zijn graf.

■
6 Last en Horn (2005), pp. 119-133.

Moshe Dayan is de derde politieke leider die Cohen behandelt. Gedurende zijn militaire carrière was hij lid van de Palmach en voerde hij het bevel over een bataljon Israëlische commando's in de oorlog van 1948. Dayan had een bijzondere band met de parachutisten-eenheden, waarvan hij aanvankelijk alle militairen kende en later steeds aanwezig was als zij terugkeerden van *raids* buiten de grenzen. In de jaren 1950 gaf hij opdracht Unit 101 op te richten, later om deze met de para's samen te voegen. Dayan probeerde de parachutisteneenheden tot het voorbeeld voor de hele Israëlische krijgsmacht te maken. Ook als minister van Defensie hield hij zich veel met de MSE bezig, wat hem de kritiek opleverde dat hij de reguliere, vooral logistieke en technische eenheden verontachtzaamde (pp. 37-43).

Cohen vervolgt (p. 53) zijn beschrijving met voorbeelden van onjuist omgaan met MSE. Zo zou te veel publiciteit voor de speciale eenheden de rest van de krijgsmacht demoraliseren en te veel goede militairen aan haar onttrekken. Uit de geschiedenis van de onderzochte eenheden blijkt volgens Cohen (p. 58) dat speciale eenheden in langlopende conflicten uiteindelijk min of meer als gewone infanterie worden gebruikt, waarvoor ze te licht zijn bewapend en uitgerust, zodat ze veel slachtoffers moeten incasseren. Regeringen zouden moeilijk de publiciteit rondom dit soort eenheden kunnen beperken (pp. 64-65). Meer dan andere eenheden zouden SOF zich willen onttrekken aan de militaire commandovoeringslijn, minder gedisciplineerd zijn en meer geneigd zijn wreedheden te begaan (pp. 70-77). De beschikbaarheid van speciale eenheden en hun successen zouden er toe leiden dat politici de militaire situatie in conflicten te positief inschatten (p. 78).

Cohen concludeert (pp. 95-100) dat speciale eenheden een probleem voor de reguliere rest van de krijgsmacht vormen; ze recruterende de beste militairen, moedigen het gebruik van 'ongepaste' tactieken aan en demoraliseren andere eenheden, verzwakken de commandolijnen, ondergraven discipline en verspreiden misleidende beelden. Aan de andere kant worden speciale eenheden geconfronteerd met stevige bureaucratische vijandelijkheden, bijvoorbeeld in recrutering en bevoorrading. Cohen constateert op basis van de gevallen die hij onderzocht dat MSE alleen tijdens militaire crises een leidende rol spelen, omdat de bevolking dan helden en de politiek dan (schijnbare) oplossingen wil – wat wel doet denken aan de eerste jaren na de aanslagen van '9/11' en de sterke opkomst van de MSE sindsdien. Als de dreiging weer is weggeëbd worden zelfstandigheid en prominente status weer ontnomen. Cohen pleit ervoor de speciale eenheden anders te behandelen: met minder romantiek en politieke lading. De eenheden moeten een duidelijke, maar beperkte taak krijgen, daarin door de rest van de krijgsmacht worden ondersteund en politici moeten meer zelfbeheersing betrachten.

Net als de onderzoeken van Mullen, Last en Thorburn laat het boek van Cohen zien hoe belangrijk het hebben van voldoende draagvlak voor MSE is. Nieuwe leiders kunnen kansen voor hun ontwikkeling en inzet betekenen, maar kunnen deze ook bedreigen. Omdat de kans te verkleinen dat zij worden geconfronteerd met leiders die het veel minder met dit soort eenheden op hebben, hebben MSE er belang bij te streven naar een zo groot mogelijk draagvlak onder (toekomstige) politici en (toekomstige) leiders binnen de krijgsmacht.

2.4 Positionering

In de literatuur wordt ook ingegaan op de positie van de MSE: hun plaats in de krijgsmacht, hun samenwerkingsrelaties daarbinnen, hun relatie met internationale organisaties en de politiek-bestuurlijke besluitvorming over hun inzet. Twee studies geven aan dat hun positionering voor de ontwikkeling van SOF van groot belang is. Ook dit zal in de komende hoofdstukken voor de Nederlandse MSE worden onderzocht.

Rothstein (2006) onderzocht de positie van de Amerikaanse SOF, het Special Operations Command (SOCOM, zie kadertekst), binnen de krijgsmacht van de Verenigde Staten. Hij benadert hun ontwikkeling vanuit de organisatieleer en studies over innovatieprocessen binnen organisaties. De auteur gebruikt (pp. 46-73) vooral de *contingency theory*, die in essentie zegt dat organisaties zich wat betreft structuur, omvang en technologie aanpassen aan de eisen van hun omgeving, om de ontwikkeling van SOCOM te verklaren. Rothstein beschrijft de geschiedenis van de Amerikaanse speciale eenheden vanaf het begin van de Tweede Wereldoorlog (pp. 15-45), inclusief de veranderingen in het beleid en politieke besluitvorming over hun taken. Vervolgens bestudeert hij de aansturing door het ministerie en de Amerikaanse militaire leiding van het Amerikaans SOF-optreden in Afghanistan na '9-11' vanuit de perspectieven van innovatievermogen en *contingency* (pp. 88-163). Rothstein laat zien dat in het optreden van de SOF een sterke nadruk ligt op kleinschalige aanvallen (*direct action*). Hij stelt dat dit niet mag verwonderen, want dit is het meest op reguliere militaire operaties lijkende deel van de taken die SOF kunnen uitvoeren. Doordat SOCOM een te zwakke positie heeft binnen de organisatie kan het zich te weinig aan de krachten onttrekken die vanuit de rest van de Amerikaanse krijgsmacht op haar inspelen, zoals de eisen deel uit te maken van commandostructuren, standaardisatie en doctrines, alsook om bij te dragen aan de operationele doelstellingen van de hele militaire inzet. Gevolg is volgens Rothstein dat de Amerikaanse SOF 'slechts' een *hyperconventional force* (p. xxvii) zijn. Het zijn, met andere woorden heel goede, maar in essentie normale, soldaten. Reguliere militaire eenheden kunnen vaak de missies van de SOF ook uitvoeren. De Amerikaanse krijgsmacht, inclusief de SOF, zijn niet goed geschikt voor de onconventionele oorlog die nodig is om irreguliere tegenstanders te verslaan (p. 177).

Het Amerikaanse Special Operations Command

SOCOM bestaat uit 46.000 militairen, zowel actief dienend als reserve-personeel. Onder SOCOM ressorteren alle SOF van de Amerikaanse krijgsmacht: de SOF en de Rangers van de landmacht, de SEALs (wat staat voor *sea, air and land*) en de Special Boat Section van de marine, vliegtuig-, helikopter- en andere speciale ondersteunende eenheden. Het heeft een eigen hoofdwartier dat vereisten voor en technieken van speciaal optreden bestudeert, interoperabiliteit tussen de eenheden bevordert, voor standaardisatie van uitrusting en materieel zorgt, trainingen en oefeningen voorbereid en uitvoert, en gezamenlijke tactieken ontwikkelt. SOCOM wordt geleid door een vier-sterren generaal.

Interessant is dat naast de krijgsmacht (en de politie) ook de Amerikaanse inlichtingendiensten beschikken over SOF. Het Amerikaanse Central Intelligence Agency startte in 1999 de Special Operations Group met als doel terrorismebestrijding. Dit zijn inlichtingenmedewerkers die eenzelfde soort opleiding krijgen als militaire SOF en gewapend in het buitenland worden ingezet, inclusief voor sabotage-acties en het uitschakelen van leiders van de tegenstander. Bekend is dat de groep in zowel Irak als in Afghanistan is ingezet. In dat laatste land waren ze na '9/11' eerder geïnfiltrerd dan de militaire SOF. In reactie op het succes van de Special Operations Group richtte de Amerikaanse krijgsmacht een nieuwe eenheid op: Gray Fox of de Army Intelligence Support Activity. Deze eenheid is bedoeld om vijandelijke leiders uit te schakelen.

Bron: Ryan (2008), pp. 184-5, 203 en 205.

Tucker en Lamb (2007) geven aan (pp. XIII-XIV) dat het internationale debat over de nieuwe, prominente positie van de SOF in de conflicten van deze tijd de aanleiding was voor hun boek. Ze onderzoeken hoe de speciale eenheden (van de Verenigde Staten) zich hebben ontwikkeld en hoe deze zich verder zouden moeten ontwikkelen. Het eerste hoofdstuk (pp. 1-38) beschrijft de inzet van Amerikaanse SOF in *the war on terror*, dus sinds 11 september 2001. Hierop volgt een hoofdstuk waarin zij de essentie van speciale eenheden proberen vast te leggen op basis van interviews over selectie en training (pp. 39-68). In het derde hoofdstuk wordt de geschiedenis van de Amerikaanse SOF beschreven vanaf het ontstaan van de Rangers in de Franse en Indiaanse Oorlogen van 1756-1763. Het vierde hoofdstuk (pp. 107-142) is geheel gewijd aan de operaties in Somalië (1992-1993). Hierna neemt de studie een wending. In het vijfde hoofdstuk wordt geanalyseerd hoe de taken van de Amerikaanse SOF zich sinds het einde van de Koude Oorlog hebben ontwikkeld. Dit wordt gevolgd door een analyse van hoe de SOF gezien de verwachte veranderingen in de manier waarop conflicten zullen worden uitgevochten (*the future of warfare*) in de toekomst verder zouden moeten transformeren (pp. 179-204). Het boek mondt uit in de conclusie dat de Amerikaanse SOF niet goed binnen de krijgsmacht en tussen de ministeries zijn gepositioneerd. Tucker en Lamb (pp. 236-238) stellen dat de Amerikaanse militaire leiders een voorkeur hebben voor *direct action* en niet willen dat de SOF los van de rest van de krijgsmacht strategische operaties zouden gaan uitvoeren. Door deze *conventional force bias* dragen de SOF vooral bij aan doelen van de rest van de krijgsmacht, terwijl ze in de toekomst beter kunnen worden ingezet tegen irreguliere tegenstanders en in het kader van een bredere, coherente nationale veiligheidsstrategie.

3 Het Nederlandse stelsel

Hoe zijn de Nederlandse MSE gepositioneerd? In dit hoofdstuk worden de ontwikkeling en de positie die de speciale eenheden innemen beschreven. In de eerste paragraaf wordt ingegaan op de transformatie van de MSE sinds het einde van de Koude Oorlog. De tweede paragraaf behandelt de groei van de personeelsomvang van de eenheden. Hierna volgt een beschrijving van de organisatorische positie van de MSE binnen het ministerie van Defensie. De paragrafen vier en vijf gaan over respectievelijk de samenwerkingsrelaties van en de besluitvorming over de speciale eenheden. Werd in het vorige hoofdstuk het Amerikaanse SOCOM al in een kadertekst beschreven; in dit hoofdstuk wordt elke paragraaf afgesloten met een schets van MSE-stelsels in andere landen.

3.1 Transformatie

Waren de Bijzondere Bijstandseenheid - Mariniers (BBE-M) en BSB al vóór 1990 gevestigde organisaties in de binnenlandse veiligheid, vanaf het einde van de Koude Oorlog werden zij en het KCT steeds meer in het buitenland ingezet. Hun organisaties veranderden, uitrusting, opleidingen, trainingen en werving werden aangepast. KCT en MarSOF gingen meer samenwerken met elkaar en intensiveerden hun relaties met ondersteunende delen van de rest van de krijgsmacht.⁷

In 1992 startte de transformatie van het KCT. In de Koude Oorlog was het korps gericht op waarnemings- en verkenningstaken. De politieke en militaire leiding wilde het KCT in de nieuwe tijd voor meer taken kunnen inzetten. Niet alleen verdwenen dienstplichtigeneenheden, het korps zou in de nieuwe tijd onder zware omstandigheden een heel scala aan speciale operaties moeten kunnen uitvoeren. Daartoe behoorden actieve operaties, zoals aanvallen op hoogwaardige doelen door sabotage, hinderlagen, overvallen en het sturen van luchtaanvallen, in jargon: *forward air control*. Ook moesten commando's neergeschoten piloten en gevangengenomen militairen uit vijandelijk gebied kunnen redden. Meer in aansluiting op hun oude taak zouden de commando's strategisch en operationeel belangrijke informatie moeten kunnen vergaren door menselijke waarneming in vijandig of ontoegankelijk gebied. Nieuw was ook dat het KCT een gebied voor bevriende eenheden zou moeten kunnen beveiligen.⁸ Aanvankelijk werden twee compagnieën gehandhaafd voor de oude taak en een nieuwe compagnie opgeleid voor speciale operaties.⁹ Later werden alle compagnieën getraind voor speciale operaties. Daarbij kregen zij eind jaren 1990 ook opleiding in optreden tegen terroristen.¹⁰ De inzet van het KCT bleef lang achter bij haar nieuwe mogelijkheden, zoals ook de commandant van het korps in 2002 binnen Defensie en in de media verkondigde. Pas in 2003 besloten de minister van Defensie en de Commandant der Strijdkrachten (CDS) om het KCT (en de andere MSE) vaker in alle delen van het geweldsspectrum in te zetten, wat daarna gebeurde in Irak en Afghanistan. Contact werd gezocht met buitenlandse SOF en internationaal vergelijkende studies leverden suggesties voor de ontwikkeling van het korps (en de MarSOF). Nieuwe transport-

■
7 MSO en UIM ... (2008), Van Westerhoven en Van Oosbree (2008), Van den As (2007), Van Wiggen (2002), Kenniscentrum speciale operaties (2000), 'Wij zijn ervoor ...' (2000), Oosthoek (1999-I), Flex (1998), Twigt (1997), Roobol (1995). Ook: BSB: *nieuwe commandant en bindingspremie*, Markrant, 1 oktober 1999, p. 1.

8 Dekker en Krijger (1997), p. 157.

9 De Rooy (1992).

10 Oosthoek (1999-I).

informatie- en communicatiemiddelen werden aangeschaft en de ondersteuning door andere delen van de krijgsmacht werd verbeterd.¹¹

De MarSOF is de laatste jaren ontstaan door het samengaan van drie eenheden: de BBE-M, welke enkele jaren geleden van naam veranderde en nu UIM wordt hernoemd, het Amfibisch Verkenningspeloton (AVP) en het Mountain Leaders Peloton. Nu wordt niet alleen de UIM, maar heel MarSOF als speciale eenheid gezien.¹² Hoewel de UIM oorspronkelijk (toen nog BBE-M geheten) enkel bedoeld was voor binnenlands optreden, werd deze grootste speciale eenheid van het Kmarns steeds vaker ook buiten Nederland ingezet. Ook de BSB is de afgelopen decennia steeds meer taken in het buitenland gaan uitvoeren. Door de deelname van Nederlandse eenheden aan crisisbeheersingsoperaties op de Balkan nam het aantal persoonsbeveiligingen dat de brigade moest uitvoeren voor militaire en civiele *very important persons* (VIP's) die bij de uitgezonden Nederlandse eenheden op bezoek gingen sterk toe. Sinds eind jaren 1990 werd de BSB steeds vaker gevraagd Nederlandse diplomaten (ambassadeurs) in het buitenland te beveiligen. Daar kwamen in 2005 de taak van de beveiliging tegen terroristen in vliegtuigen ('airmarshalls') en in 2008 de overname van een particulier bedrijf van de beveiligingstaak van de drie meest bedreigde Nederlandse ambassades (Irak, Afghanistan en Pakistan) nog bij.¹³

Het Australische stelsel van speciale eenheden

Binnen de Australische krijgsmacht bestaat sinds 2003 een SOCOM, dat wordt geleid door een twee-sterren generaal. Het heeft eigen hoofdkwartieren in Canberra en Sydney. Het bestaat uit het *Special Air Service Regiment*: ongeveer 600 militairen en zes squadrons, waarvan 3 voor operaties en 3 voor ondersteuning daarvan. Verder vallen een commando-bataljon, twee *tactical assault groups*, een commando-regiment en het *Incident Response Regiment* onder SOCOM. De *tactical assault groups* zijn bedoeld voor inzet tegen binnenlands terrorisme, dus een 'zwarte' eenheid zoals in Nederland de UIM.

Bron: Ryan (2008), pp. 100-102.

3.2 Groei

De MSE zijn sinds het einde van de Koude Oorlog meermalen in personeelsomvang uitgebreid. In 1992 werd besloten het KCT met 90 beroepsmilitairen uit te breiden.¹⁴ In 1999 had het KCT 360 man.¹⁵ In 2003 kwamen daar nog eens 80 man bij. In 2007 werd een vierde compagnie actief.¹⁶ In 2009 bestond het KCT uit 540 personen.¹⁷ Het korps is dus in twee decennia in personeelsomvang verdubbeld.

■

11 Van Westerhoven en Van Oosbree (2008), p. 12.

12 MSO en UIM ... (2008)

13 BSB beveiligt ambassades, KMar magazine, januari 2010, *Airmarshal...* (2008), Jack Oosthoek, *Macho's niet welkom: geweldbeheersing voorop bij BSB Marechaussee*, Defensiekrant, 17 februari 2005, BSB: *nieuwe commandant en bindingspremie*, Markrant, 1 oktober 1999.

14 De Rooy (1992).

15 Oosthoek (1999-I), p. 9.

16 Het plaatsvervangend hoofd... (2005), p. 9.

17 Power point presentatie van Cobelens: www.dtic.mil/ndia/2005solic/cobelens, benaderd 11-12-2009.

De groei van MarSOF lijkt later te zijn gestart, minder omvangrijk te zijn geweest en vooral plaatst te hebben gevonden bij de oorspronkelijk voor binnenlands contraterrorisme-optreden opgerichte, 'zwarte' SOF: de BBE-M. In 1999 bestond het AVP uit ongeveer 30 militairen, de BBE-M inclusief staf uit 80.¹⁸ Als reactie op de terreuraanslagen van '9/11' werden in 2002 de BBE-M en het AVP uitgebreid.¹⁹ In 2006 vormden 42 onderofficieren het Mountain Leaders Peloton.²⁰ Anno 2009 bestond de MarSOF uit ongeveer 186 militairen, waarvan 130 bij de UIM.²¹

Van de drie Nederlandse MSE is de BSB het meest gegroeid. In 1991 had de brigade nog slechts 40 leden. In 1999 werd besloten uit te breiden van 102 naar 170 militairen. In 2007 had de eenheid 256 burger- en militaire medewerkers, in 2010 al 405, waarvan 330 operationeel inzetbaar, terwijl begin van dat jaar weer tot een uitbreiding besloten werd.²²

Is dus eind 2010 sprake van meer dan 1100 leden van de MSE, begin jaren 1990 waren dat er maar circa 550. Terwijl de MSE uitbreidden kromp de Nederlandse krijgsmacht van een 116.000 in 1992 tot circa 70.000 burgers en militairen eind 2010.²³ In percentages namen de personeelsomvang van de drie MSE in deze periode dus toe van 0,5% tot 1,5%.

■
18 Van Loon (1999-II), pp. 12 en 13.

19 Het plaatsvervangend hoofd... (2005), p. 9.

20 Zuur (2006), p. 45.

21 Compagniescommandant MSO-CIE (2008). *Marine geeft kijkje door bril van elitekorps*, Dagblad van het Noorden, 8 mei 2009.

22 *BSB beveiligd ambassades*, KMar magazine, januari 2010, p. 5, *Snel, slim, onzichtbaar BSB*, De Telegraaf, 6 maart 2010, Roy Klopper, *Veertig vrouwen op wervingsdag van 'vechtbrigade'*, Telegraaf, 14 maart 2006, *BSB: nieuwe commandant en bindingspremie*, Markrant, 1 oktober 1999, *Marechaussee verdubbelt elite-team BSB*, Trouw, 7 juli 1997, *Jaarverslag van de Koninklijke Marechaussee 1991*, p. 18.

23 Tweede Kamer, vergaderjaar 1991-1992, 22 300 hoofdstuk X, nr. 2, p. 37, en www.defensie.nl, bezocht op 22 december 2010.

Het Israëlische stelsel van speciale eenheden

De Israëlische speciale eenheden behoren tot de beste in de wereld. Ze ontstonden in de jaren 1930 en waren voor en na het uitroepen van de staat Israël in vele conflicten actief. Bijzonder is dat elk regionaal militair commando van de Israelische krijgsmacht eigen speciale eenheden heeft. Daarbij heeft de inlichtingenafdeling van het hoofdkwartier van de krijgsmacht een eigen eenheid (*Sayeret Matkal*), is er een met de Amerikaanse Rangers vergelijkbare tier 3 eenheid (*Sayeret Tzanhanim*), een in inlichtingenvergaring voor en na bombardementen gespecialiseerde groep (*Unit 5707*), een in het leiden van luchtaanvallen op vaste vijandelijke objecten gespecialiseerde eenheid (*Shaldag*) en een parachutisten-verkenningen-eenheid. Hiernaast beschikken de Israëlische strijdkrachten over marine-commando's en eenheden van kikvorsmannen, vergelijkbaar met in Nederland het AVP, en parachutisten-eenheden (*Tsabal*), zoals de Luchtmobiele Brigade (LMB) van de KL. Bijzonder is ook de 30-man sterke eenheid (*Ceasarea*) die werkt voor de Israelische inlichtingendienst (*Mossad*). Deze eenheid bestaat voornamelijk uit voormalige militaire commando's en is gespecialiseerd in het in het buitenland uitschakelen van personen, zoals vijandelijke commandanten en terroristische organisaties. Bijzonder is ook de grote dynamiek in het Israëlische stelsel: veel in het verleden voor een specifiek doel opgerichte eenheden bestaan niet meer en veel SOF-eenheden zijn opgericht. Binnen de inlichtingendiensten zijn of waren nog vele andere gewapende eenheden met specifieke doelen. Overigens beschikt de Grenspolitie over eigen speciale arrestatie- en anti-terrorisme-eenheden (*Yamam*).

Bron: Ryan (2008), pp. 132-136, Husson (2000), pp. 246-266, Katz (1994 I en II).

3.3 Positie binnen de krijgsmacht

Het ministerie van Defensie bestaat uit de Bestuursstaf (het departement), de KM, de KL, de Koninklijke Luchtmacht (KLu), de KMar, het Commando Dienstcentra en de Defensie Materieel Organisatie. De minister leidt het ministerie van Defensie. De CDS is verantwoordelijk voor de uitvoering van de militaire operaties van Defensie. Hij wordt ondersteund door de Defensiestaf. De CDS voert het bevel over de KM, de KL en de KLu. De KMar is als politieorganisatie met militaire status ook onderdeel van de krijgsmacht, maar voert slechts een klein deel van haar taken onder bevel van de CDS uit. Dit is alleen het geval bij de inzet voor vredesoperaties. Opsporingstaken, ook in het buitenland, en andere taken vallen onder gezag van andere ministeries. De secretaris-generaal van Defensie beheert de KMar. De KM heeft een commandant, die onder andere een Directie Operaties en een Directie Operationele Ondersteuning aanstuurt, waaronder naast scholen en ondersteunende eenheden ook de operationele eenheden ressorteren. Een van deze eenheden is het Mariniers Trainings Commando; beter bekend als het Kmarns. Dit korps bestaat onder andere uit het Eerste Mariniersbataljon, het Tweede Mariniersbataljon, een Logistiek Bataljon, een Amfibisch Logistiek Bataljon en een Amfibisch Gevechtssteunbataljon. Dit laatste omvat onder andere de MarSOF-eenheden.²⁴ Het KCT valt beheersmatig onder de commandant van de KL. De BSB is deel van

■
24 Jaarboek van de Koninklijke marine 2008, pp. 21, 35, 91 en 98-101.

het District Landelijke en Buitenlandse Eenheden, dat ressorteert onder de commandant van de KMar.²⁵ De MSE zijn dus, gerekend vanaf de minister, organisatorisch op het vierde (KCT), vijfde (BSB) en zesde (MarSOF) niveau van de Defensieorganisatie gepositioneerd.

Binnen de Defensiestaf, de centrale organisatie van het ministerie van Defensie, in Den Haag, bestaat een afdeling Joint Speciale Operaties (JSO). De afdeling ressorteert onder de Directeur Operaties, die weer ondergeschikt is aan de CDS. De afdeling is dus op het vierde niveau van het ministerie gepositioneerd. Ze bestaat uit enkele vaste medewerkers, maar wordt uitgebreid als operaties moeten worden ondersteund, zoals het geval was voor Afghanistan. Tot de taken van de afdeling behoren: het formuleren van strategisch en operationeel beleid, het opstellen en afstemmen van plannen voor toekomstige operaties, adviseren aan de minister van Defensie en de CDS, onderhouden van contacten en coördineren met SOF- instanties bij de Noordatlantische Verdragsorganisatie (NAVO), de Europese Unie (EU), bondgenoten en coalitiepartners, onderhouden van contacten met de Nederlandse SOF-organisaties, en het deelnemen aan of uitvoeren van (speciale) SOF-opdrachten.²⁶

■
25 Organigrammen op www.defensie.nl, bezocht 28 september 2010.

26 Het plaatsvervangend hoofd ... (2005), p. 6. Bijna dezelfde tekst is Van den As (2007), p. 10.

Het Duitse stelsel van speciale eenheden

In Duitsland heeft met de oprichting en groei van het *Kommando Spezialkräfte* (KSK) in de afgelopen decennia een grote verandering in het stelsel van speciale eenheden plaatsgevonden. Zoals in het vorige hoofdstuk van dit boek al werd beschreven beschikt de Duitse krijgsmacht al veel langer over MSE. Het land kent daarnaast ‘blauwe’ speciale eenheden: de arrestatieteams van de verschillende deelstaten (*Bundesländer*). Als deel van de grensbewakingsorganisatie van de federale overheid, de *Bundesgrenzschutz*, ook een civiele politiedienst, werd in 1972 de vermaarde *Grenzschutzgruppe 9* (GSG 9) gestart als ‘zwarte’, binnenlandse anti-terrorisme eenheid. De tweehonderd man sterke groep kan overigens ook maritiem, als parachutisten en scherpschutters optreden. Bekend is de bevrijdingsactie van de GSG 9 in Mogadishu in 1977, maar sinds haar oprichting werd ze zeker 1300 keer tegen terroristen en zware criminelen ingezet.

In 1995 werd het KSK ingesteld, nadat in het jaar daarvoor elf Duitsers door Belgische en Franse para's uit Rwanda moesten worden geëvacueerd. Aanvankelijk werd het KSK alleen de taak gegeven landgenoten in het buitenland te redden, maar inmiddels vervult zij een breed spectrum aan SOF-taken. KSK bestaat uit ongeveer 1.000 militairen. *Operators* krijgen een drie jaar durende basistraining, inclusief duiken en van hoogte parachutespringen. Ze worden alleen uit de krijgsmacht geselecteerd. Eenheden kunnen in woestijnen, jungle, hooggebergte en Arctische gebieden, op land, als parachutist en amfibisch optreden. KSK wordt geleid door een één sterren-generaal (brigade-generaal). Hij heeft een eigen staf, inclusief afdelingen voor operaties, oefeningen en opleiding. Ook heeft KSK eigen talen- en psychologische diensten. Samen met twee luchtlandingsbrigades vormt het KSK een divisie voor speciale operaties van ongeveer 8.000 militairen. Deze wordt geleid door een twee sterren-generaal.

Bron: Ammon (2008), Ryan (2008), pp. 121-125, Von Platen (2005) en Scholzen (2004), pp. 42-43.

3.4 Samenwerkingsrelaties

Voor de MSE zijn drie samenwerkingsrelaties van belang: binnen de krijgsmacht, binnen internationale organisaties en binnen Nederland.

De MSE worden ondersteund door een aantal specifieke delen van de krijgsmacht. Zo zijn er infanterie- en marinierseenheden die SOF tijdens operaties kunnen ondersteunen, de zogenaamde *special operations capable* eenheden: andere delen van het KMarns en ook lichte infanterie, de Luchtmobiele Brigade (LMB), van de KL. Met hen wordt getraind en werd ook al gezamenlijk in operaties opgetreden. Bij het KMarns is het de bedoeling dat binnen elk bataljon een compagnie in staat zal zijn met de (Mar)SOF te werken.²⁷ Hiervoor volgen zij een negen weken durende training. Daarin wordt aandacht besteed aan het werk op een observatiepost, zowel in het veld als in verstedelijkt gebied, planning, mobiliteit, schieten, patrouil-

■
27 C-MSO (2010-II), Commandant Taakeenheid ... (2010), C-MSO (2009-IV) en *Van together separate ...* (2008), pp. 29-30.

leren in verstedelijk gebied, *direct action*, doorbreken en panden ‘zuiveren’, varen en *boarding*.²⁸ Vanuit de KL, KM, KLu en KMar krijgen de MSE logistieke, technische of andere vormen van ondersteuning. Zo is er binnen de KLu een speciaal *point of contact* voor de ondersteuning met vliegtuigen en helikopters.²⁹ De Chinook-helikopters van de KLu kunnen worden aangepast voor ondersteuning van SOF-optreden. Hiervoor zijn vier speciale *kits* beschikbaar. De piloten van deze helikopters worden hiervoor speciaal getraind.³⁰ Bekend is ook dat MarSOF samenwerkt met onderzeeboten, waarbij de staf op het ministerie betrokken is bij de voorbereiding en uitvoering.³¹

Van de internationale SOF-organisaties is vooral die van de NAVO van belang.³² Binnen de NAVO is in 2006 besloten een gezamenlijke SOF-staf te creëren. Dit werd besloten op basis van de ervaringen in Bosnië-Herzegovina, Kosovo en Afghanistan, waar de SOF van de verschillende landen veelal alleen werkten en op strategisch en operationeel niveau niet duidelijk werden aangestuurd en gecoördineerd. De staf bevindt zich op het militaire hoofdkwartier in Mons, België. De staf ondersteunt en adviseert de militaire commandant van de NAVO in Europa. Het heeft inmiddels een aantal handboeken voor SOF-optreden ontwikkeld. Ook is er een NAVO speciale operaties coördinatiecentrum en een groep door de NAVO erkende SOF-trainingscentra. De trainingscentra concentreren zich op opleidingen en training op strategisch en operationeel niveau. Ook zijn er op specifieke operaties, zoals in Afghanistan, gerichte trainingen, waaraan al veel Nederlandse SOF hebben deelgenomen. In de staf voor speciale operaties werken 149 militairen, uit 23 landen. Nederland is ‘vertegenwoordigd’ door vier SOF-militairen: twee luitenant-kolonels (één van KCT en één van MarSOF), een adjudant en een sergeant-majoor.³³

In tegenstelling tot andere (delen van de) MSE kunnen de UIM en de BSB ook in Nederland worden ingezet. Sinds 2006 is er daarvoor een nieuw stelsel van militaire en politie speciale eenheden. Deze kunnen worden ingezet voor het beëindigen van levenbedreigende situaties, voor het aanhouden van vuurwapengevaarlijke en/of van terrorisme of grof geweld verdachte personen. Het nieuwe stelsel bestaat uit de aanhoudings- en ondersteuningseenheden van de regiopolitiekorpsen en aanhoudings- en ondersteuningseenheid van de KMar, dat een deel van de BSB is. Onder beheer van het Korps Landelijke Politiediensten bestaat sinds 2006 een Dienst Speciale Interventies (DSI), waartoe ook een Unit Interventie voor kleinschalig optreden en een Unit Expertise en Operationele Ondersteuning met scherpshutters behoren. Aan alle drie levert Defensie personeel, bij elkaar twee derde. De UIM, de BSB en de andere speciale eenheden kunnen onder gezag van het Openbaar Ministerie (OM) worden ingezet, na een beslissing van de minister van Justitie of in bepaalde gevallen de voorzitter van het College van Procureurs-Generaal. De BSB en de UIM worden beheerd door het ministerie van Defensie.³⁴

■

28 Noordam (2010), p. 137.

29 Presentatie kolonel Ruud Hardenbol, <proceedings.ndia.org/8880/hardenbol.pdf>, bezocht 5 juni 2009.

30 Van den As (2007), p. 13.

31 Het plaatsvervangend hoofd ... (2005), p. 8.

32 De SOF-samenwerking binnen de EU gaat duidelijk minder ver. Wel is een *European Capabilities Action Plan* ontwikkeld die moet leiden tot het verbeteren van de SOF-capaciteit bij haar lidstaten. Ook was een SOF-werkgroep actief om de samenwerking tussen de SOF van de lidstaten te optimaliseren. In 2004 presenteerde deze werkgroep een *special operations planning guide* en een *operational concept Special Forces*. Deze werden enkele jaren later goedgekeurd en dienen als richtlijn bij gezamenlijk optreden. Bij de totstandkoming waren ook vertegenwoordigers van de NAVO betrokken. Zie: Van den As (2007), p. 13-14.

33 NATO *special forces* (2010) en C-MSO (2009-IV).

34 Beschrijving ‘het nieuwe stelsel speciale eenheden’ en het informatieblad ‘Het stelsel van speciale eenheden’ op www.nctb.nl, benaderd 26 juli 2010.

Het Russische stelsel van speciale eenheden

Rusland heeft een bijzonder stelsel van speciale eenheden, waarbij de sterke relatie met inlichtingendiensten opvalt. Zo kreeg de Sovjet-inlichtingendienst *Komitet Gosudarstvennoy Bezopasnosti*, beter bekend onder haar afkorting KGB, in 1974 eigen anti-terrorisme-eenheden. De Alpha-groep trad op binnen het land, Beta daarbuiten. Zo was het de Alpha-groep die in 2002 de gijzeling in een theater in Moskou beëindigde. De beruchte *Spetsnaz*-eenheden, wat ‘speciaal doel’ betekent, opereren onder bevel van de inlichtingendirectie van de Russische Generale Staf. Ze voeren met name speciale verkenningen en sabotage-acties uit. Bekend is ook dat ze in het buitenland trainingen aan opstandelingen gaven. In 1979 waren ze de eerste eenheden die Afghanistan binnen gingen.

Binnen de Russische krijgsmacht nemen parachutistetroepen (airborne assault, *Vozdušno-Desantnye Vojska* of VDV, vergelijkbaar met de Nederlandse LMB) een bijzondere positie in. Niet alleen zijn ze met bijna 50.000 man relatief groot, ze zijn ook snel en wereldwijd inzetbaar, worden strenger geselecteerd en zwaarder getraind dan gewone militairen. Hiernaast beschikt de Russische marine over mariniers en commando- en kikvorseenheden. Het ministerie van Binnenlandse Zaken beschikt over verschillende politieke arrestatie- en anti-terrorisme-eenheden, vergelijkbaar met in Nederland de UIM, de BSB en arrestatieteams van de regiopolitiekorpsen, zoals die deelnemen in het DSI-stelsel.

Bron: Ryan (2008), pp. 154-159 en Husson (2001), pp. 121-151.

3.5 Besluitvormingstructuur

Voor de buitenlandse inzet van de MSE is politieke besluitvorming nodig. Deze verloopt anders dan bij reguliere militaire operaties – vanwege het geheime karakter. Voor speciale operaties geldt het *Toetsingskader 2001* niet³⁵ en bestaat de volgende organisatie en procedure.³⁶

De regering heeft een Kerngroep voor speciale operaties.³⁷ Per kabinetsperiode wordt de samenstelling hiervan vastgesteld. In de Kerngroep zitten altijd de minister-president, de minister van Defensie en de minister van Buitenlandse Zaken. Daarnaast is deelname van ten minste één minister van elke coalitiepartij een voorwaarde. Per speciale operatie beslist deze ministeriële Kerngroep of, en zo ja, welke andere ministers in de besluitvorming deelnemen en wanneer dit moet gebeuren. De Kerngroep beslist hoe en

■
35 Het *Toetsingskader* wordt door de regering en de Tweede Kamer gebruikt om te beslissen of Nederland militairen uitzendt. Het bevat de volgende aandachtspunten: gronden voor uitzending, politieke aspecten, mandaat, deelnemende landen, invloed, militaire aspecten (haalbaarheid, risico's, geschiktheid en beschikbaarheid, duur van de deelneming, financiën). Weergegeven door Ragetlie (2003), p. 24, op basis van Tweede Kamer, vergaderjaar 2000-2001, 23 591 en 26 454, nr. 7, bijlage G.

36 Van den As (2007), pp. 12-13. Ook in Het plaatsvervangend hoofd ... (2005).

37 In *Rapport commissie van onderzoek...* (2010), p. 347, staat dat deze kerngroep met een kabinetsbesluit op 13 december 2002 werd ingesteld. Al in een brief van 23 augustus 2000 stelt de minister van Defensie dat de regering besloten heeft dat er een aparte procedure voor speciale operaties komt. Deze zal worden gevolgd voor bijzondere inlichtingenverzameling, bijzondere aanhoudingen, aanvallen op geselecteerde doelen, militaire steunverlening aan bondgenoten, evacuatie van landgenoten uit levensbedreigende situaties en internationale terreurbestrijding. Zie: Tweede Kamer, vergaderjaar 1999-2000, 26 800 X, nr. 46.

wanneer de Tweede Kamer wordt geïnformeerd over de operatie. Dit kan via de Commissie voor Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten, waarin de fractievoorzitters van alle partijen in de Tweede kamer zitten, en waarbinnen geheimhouding geldt. De Ministeriële Kerngroep wordt ondersteund door een ambtelijke kerngroep van de betrokken ministeries. De ambtelijke kerngroep beoordeelt in eerste instantie of sprake is van een speciale operatie en of dus de hier beschreven procedure moet worden gevolgd. Per departement is er een aanspreekpunt voor speciale operaties. Deze nemen deel aan de ambtelijke werkgroep. Bij Defensie is dat de directeur van de Directie Algemene Beleidszaken,³⁸ bij Buitenlandse Zaken de directeur van de Directie Veiligheidsbeleid. Binnen Defensie ondersteunt de staf van de secretaris-generaal de besluitvorming en adviseren ook de Directie Juridische Zaken en de Militaire Inlichtingen- en Veiligheidsdienst (MIVD) hun minister.³⁹

Gezien het politiek gevoelige karakter van SOF-optreden houdt de Nederlandse CDS altijd het operationele commando, dus ook als wordt bijgedragen aan een operatie van de NAVO of in een ander internationaal verband. Hierdoor is er altijd nationale controle. Om te bewaken dat binnen het Nederlandse mandaat wordt gebleven is in het betreffende SOF-hoofdkwartier een officier geplaatst die opdrachten kan weigeren, de zogenaamde *red card holder*. Bekend is dat de *red card holder* via een beveiligde, alleen Nederlandse verbinding met de afdeling JSO kan communiceren. Onder meer de minister, de CDS, de directeur Operatiën van de Defensiestaf, de medewerkers van de afdeling JSO en enkele vertegenwoordigers van de krijgsmacht delen kunnen met elkaar communiceren via hun mobiele telefoon in combinatie met een encryptieadoosje: de Sectra, die via *Bluetooth* met de GSM in verbinding staat.⁴⁰

Terwijl over specifieke operaties van de MSE in het buitenland wel interdepartementale afstemming plaatsvindt, zoals hierboven werd beschreven, bestaat voor deze eenheden geen strategisch, taakstellend overleg tussen de betrokken ministeries. Voor twee andere delen van het ministerie van Defensie, de KMar en de MIVD, bestaat dit wel. De KMar verzorgt politietaken voor Defensie, maar ook grensbewaking, diverse beveiligingstaken en politietaken op burgerluchtvaartterreinen. Bijzonder aan dit politiekorps met militaire status is dat het tachtig procent van haar taken onder gezag van een andere minister, die van Veiligheid en Justitie, uitvoert. Om deze taken op strategisch niveau aan te sturen bestaan er zogenaamde taakveldberaden, waarin de verschillende betrokken ministeries en overheidsorganisaties, zoals het OM en de Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding, vertegenwoordigd zijn.⁴¹ De MIVD wordt ook ten dele aangestuurd door andere ministeries. In de Raad voor Nationale Veiligheid, onder voorzitterschap van de minister-president, is de premier verantwoordelijk voor het beleid en de coördinatie van de inlichtingendiensten. Hij bepaalt ook welke onderzoeken de MIVD in het buitenland moet uitvoeren.⁴²

■
38 Deze afdeling heeft als taak de minister te adviseren over nationale en internationale politieke en maatschappelijke factoren die van belang zijn voor het Defensiebeleid. Zie: www.defensie.nl, bezocht op 21 oktober 2010.

39 Ragetlie (2003), pp. 22-23.

40 Het plaatsvervangend hoofd ... (2005), p. 11.

41 *Instellingsbesluit interdepartementale beheer- en gezagstructuur Koninklijke marechaussee*, minister van Defensie, 5 februari 2010.

42 'Taken', 'Organisatie' en MIVD, op www.defensie.nl, bezocht 28 september 2010.

Het Franse Commandement des Opérations Spéciales

De deelname aan de Golfoorlog in 1991 leidde in Frankrijk tot een aantal aanpassingen binnen de krijgsmacht, onder andere de oprichting van één commando voor speciale operaties: het Commandement des Opérations Spéciales. Deze wordt geleid door een generaal-majoor (een 'twee-sterren-generaal', of vergelijkbare rang bij de marine of luchtmacht) die direct onder de Franse CDS valt. Het commando bestaat uit verschillende eenheden: een met de Britse Special Air Service vergelijkbaar parachutistenregiment, een eenheid met twee squadrons helikopters voor speciale operaties, een maritieme SOF, een maritieme anti-terrorisme eenheid, een met de SEALs te vergelijken duikerseenheid van de marine, een speciale eenheid van de Gendarmerie, een groep met grote transportvliegtuigen en een eenheid voor grond-lucht-samenwerking, zoals het redden van piloten, aansturen van luchtbombardementen en luchtverkeersleiding.

Van het Commandement des Opérations Spéciales is bekend dat het in ieder geval is ingezet op de Comorren-eilanden (1992), in Somalië (1992-1993), op de Adriatische Zee (1993), in Guinea (1993), Zaïre (1993), in Rwanda (1994), in Bosnië-Herzegovina (vanaf 1994), op Haïti (1994), op de Comorren (1995), op de Adriatische Zee (1995), in Guinee-Bissau (1995-1998), in Congo/Brazzaville (1997), in Albanië (1997), in Kosovo (1999) in Ivoorkust (1999 en 2002) en in de Congo (2003).

Bron: Ryan (2008), p. 117, Stilwell (2007), pp. 179-180.

4 De toekomst

Dit hoofdstuk heeft als doel meer zicht te krijgen op de toekomst de Nederlandse MSE: kan worden verwacht dat deze eenheden nog belangrijker worden voor de veiligheid van Nederland en operaties van de krijgsmacht? Welke ontwikkeling van de MSE is wenselijk?

Zoals in hoofdstuk twee bleek bepalen twee hoofdfactoren de toekomst van de MSE: veranderingen in de veiligheidsomgeving en het draagvlak voor deze eenheden. In de eerste paragraaf van dit hoofdstuk wordt daarom een analyse gemaakt van verschillende studies naar de trends in de (internationale) veiligheids-situatie. De tweede paragraaf beschrijft hoe politici, academici, ambtenaren en militairen die betrokken zijn bij de MSE denken over hun toekomst. Hoewel uit beide paragrafen blijkt dat de opkomst van de speciale eenheden zich kan voortzetten, worden ook de knelpunten duidelijk die moeten worden weggenomen om deze potentie voor verdere groei waar te maken. In de derde paragraaf worden op basis van de literatuur strategische adviezen geïnventariseerd.

4.1 Toekomstverwachtingen

De MSE zijn bedoeld voor andere soorten taken dan de reguliere delen van de krijgsmacht. In hoeverre zal er in de toekomst vraag zijn naar het soort taken waar zij het beste in zijn? Om deze cruciale vraag te beantwoorden zijn voor deze paragraaf vijf belangrijke studies naar de ontwikkeling van de internationale veiligheidssituatie in de komende decennia geraadpleegd: van het Amerikaanse National Intelligence Council (NIC) en het United States Joint Forces Command (USJFC), het Britse Development, Concepts and Doctrine Centre (DCDC), het Franse Ministère de la Défense (MdlD) en het Nederlandse ministerie van Defensie (*Eindrapport verkenningen ...* (2010)). Minder relevante voorspellingen uit deze bronnen staan in bijlage A. Wat zijn in grote lijnen de overeenkomsten tussen deze documenten?

Minder grote oorlogen

Op wereldpolitiek niveau geven de verschillende toekomstvoorspellingen in essentie aan dat ondanks of juist door de minder dominante positie van de Verenigde Staten de kans op grote, interstatelijke oorlogen zal afnemen.

Zo wordt een verdere opkomst van regionale blokken en een multipolair wereldpolitiek systeem verwacht. De groep lidstaten van de EU breidt zich verder uit en hun samenwerking zal (iets) intensiveren, inclusief op militair terrein. China, India, Brazilië en Rusland zijn opkomende landen, ook militair. Ook Turkije, Indonesië en mogelijk Iran zullen grotere invloed krijgen. De (militaire) technologische voor-sprong van het Westen neemt af. In de Andes, Sub-Sahara Afrika, het Midden-Oosten, de Kaukasus en Zuid-Azië neemt de bevolking toe. Het Westen wordt in toenemende mate afhankelijk van energie uit het Midden-Oosten en Rusland. Amerika zal minder capaciteiten voor buitenlands beleid kunnen en willen opbrengen en wordt minder dominant in de wereldpolitiek. Voor het oplossen van problemen zullen steeds meer (ad hoc) politieke coalities en allianties met een groter aantal landen of partners nodig zijn.⁴³

■
43 *Eindrapport verkenningen ...* (2010), pp. 61-64, 71-72, 95-99, NIC (2008), pp. 7, 19, 21, 29-33, 35-36, 81-84 en 93, MdlD (2007), pp. 23, 24, 29 en 33, USJFC (2007), pp. 8, 10, 18 en 21-22, DCDC (2006), pp. 8, 29, 43, 51, 53, 60 en 68.

De kans op grootschalig interstatelijk conflict neemt tot 2020 nog verder af. Het wordt onwaarschijnlijk geacht dat Rusland een militaire bedreiging voor Nederland danwel het Westen gaat vormen. De Amerikaanse hegemonie wordt pas na 2020 uitgedaagd door opkomende landen. Verhoogde kans op conflicten om schaarse middelen en ideologische verschillen wordt ook pas na 2020 verwacht. Het komende decennium zal klimaatverandering nog geen (internationale) spanningen veroorzaken, want de fysieke effecten hiervan zullen wel toenemen, maar pas na 2030 of 2035 echt manifest worden. Ook internationale spanningen door veranderingen op het gebied van energie blijven voorlopig uit: pas na 2025 zal in een aantal landen de olieproductie opdrogen en schakelt het Westen op grote schaal over op nucleaire en schone energie.⁴⁴

Dit alles wil niet zeggen dat er in het komende decennium geen interstatelijke conflictstof zal zijn. De kans op een nucleaire wapenwedloop in het Midden-Oosten en het gebruik van nucleaire wapens in de wereld wordt groter. De internationale militaire concurrentie, met name op zee, neemt toe door zorgen over energievoorziening. Ook is er een kans op kleine militaire confrontaties tussen omliggende landen om invloed in het Noordpoolgebied.⁴⁵

Meer irreguliere conflicten

De voor dit onderzoek gebruikte bronnen stellen ook vrij duidelijk dat irreguliere conflicten, waarin MSE meer dan reguliere militaire eenheden een rol kunnen spelen, zullen toenemen. Ontwikkelingen op technologisch gebied zullen hierbij van grote invloed zijn.

In de geraadpleegde bronnen wordt een verdere toename van irreguliere oorlogsvoering en niet-militaire componenten in oorlogsvoering verwacht. Toekomstige tegenstanders kunnen 'ondergronds' gaan. Niet-statelijke actoren zullen een grotere rol spelen. Internationale georganiseerde criminaliteit, illegale migratie en smokkel blijven toenemen en worden een groter probleem voor ontwikkelde landen. Dat geldt ook voor de vele niet (door staten) bestuurde gebieden op de wereld. Onrust en opstanden zullen vaker voorkomen. In stadsgebieden zullen criminaliteit en extremisme toenemen, en kunnen endemische stadsguerrilla's ontstaan. Over de toe- danwel afname van de terroristische dreiging worden verschillende voorspellingen gedaan.⁴⁶

Technologie zal ook in irreguliere conflicten een grotere rol spelen. Het belang van informatie in conflicten zal verder toenemen. Cyberwars zullen vaker voorkomen en intensiveren, terwijl CBRN-middelen verder zullen worden ontwikkeld en over de wereld verspreid raken. Ook conventioneel wapenbezit is wijdverspreid. De controle over distributie van schaarse middelen wordt een nog belangrijkere factor in conflicten. Tot slot wordt een (mogelijk) sterke technologische ontwikkeling voorspeld, inclusief echt nieuwe dreigingen en wapens. Vooral in de ruimte-, bio-, nano-, energie- en informatietechnologie, en materiaalskunde kunnen ontwikkelingen snel gaan.⁴⁷

■

44 *Eindrapport verkenningen ...* (2010), p. 63, 81-82, NIC (2008), pp. 41-51 en 54, MdID (2007), pp. 24 en 29, USJFC (2007), pp. 8, 11 en 22-25, DCDC (2006), pp. 6-7, 22-25, 43, 48 en 53. Het *Eindrapport verkenningen ...* (2010), pp. 78

45 *Eindrapport verkenningen ...* (2010), p. 78, NIC (2008), pp. 53, 61-63 en 66-68, MdID (2007), p. 24.

46 *Eindrapport verkenningen ...* (2010), pp. 64, 65, 73, 104-107, NIC (2008), pp. 68-71 en 81, MdID (2007), pp. 23 en 29, DCDC (2006), pp. 15-16, 30, 36, 48, 52, 67 en 73, USJFC (2007), pp. 11-12, 16-19 en 21-22.

47 *Eindrapport verkenningen ...* (2010), pp. 61, 65, 82-86, 88-89, NIC (2008), p. 71, MdID (2007), pp. 29 en 30, USJFC (2007), pp. 25, 30-36, DCDC (2006), pp. 17-18, 29, 36, 54, 56-57, 69, 72 en 73.

Uitbreiding van de instabiliteitszone

De toekomstvoorspellingen leveren een betrekkelijk duidelijk beeld op wat betreft de regio's en landen waar (Nederlandse) MSE in niet-oorlogssituaties kunnen worden gevraagd acties uit te voeren. Het lijkt erop dat de huidige instabiliteitszone zich zal uitbreiden.

Zo blijven er politieke en economische conflicten, humanitaire rampen, corruptie en milieuproblemen in Sub-Sahara Afrika. Ook in het komende decennium is er groot potentieel voor binnenlandse spanningen in Noord-Afrika en het Midden-Oosten, alsook in China, Zuid-Oost-Azië en Indonesië. Politieke en criminele problemen op de Balkan houden aan. Afghanistan, Pakistan en Irak gaan een onzekere toekomst tegemoet. Zuid-Amerika wordt verwacht zich gunstig te ontwikkelen, maar dat geldt niet voor Colombia, Haïti, Suriname en Guyana.⁴⁸

Daarnaast wordt gewezen op landen en gebieden waar binnenlandse problemen waarschijnlijk zullen toenemen: economische, gezondheids-, bestuurlijke en criminaliteitsproblemen in Rusland, een toename van instabiliteit in Saoedi-Arabië en een implosie van Noord-Korea. Jeugdbubbels in de Andes, Sub-Sahara Afrika, het Midden-Oosten, de Kaukasus en het noorden van Zuid-Azië resulteren daar in een toename van criminaliteit en extremisme, vooral in (kleinere) steden.⁴⁹

Tot zo ver duiden de voorspellingen dus zeker op een toenemende vraag naar inzet van MSE. Er zullen minder grote oorlogen komen, terwijl een toename wordt verwacht van de irreguliere conflicten waarin zij een belangrijke rol spelen. Hun potentiële geografisch werkgebied wordt groter. Toch zijn in de hier geanalyseerde toekomstvoorspellingen ook knelpunten voor de voortzetting van de 'opmars van de MSE' te vinden.

Moeilijkere positie in Nederland

Een deel van de internationale toekomstvoorspellingen richt zich op ontwikkelingen binnen westerse samenlevingen. Nederland staat in de meeste bronnen niet specifiek genoemd, maar de studies beschrijven wel ontwikkelingen die ook hier kunnen plaatsvinden. Een aantal voorspellingen heeft betrekking op de MSE. Deze maken vooral duidelijk dat de MSE het moeilijker zal krijgen voldoende personeel te rekruteren en genoeg ingezet te worden.

Door de vergrijzing van de Nederlandse bevolking wordt het voor de krijgsmacht moeilijker voldoende geschikte jongeren te werven. De krijgsmacht, waaruit MSE een groot deel van haar personeel rekruteert, zal in omvang verder krimpen, ook omdat de kans op interstatelijke oorlog afneemt. Het allochtone deel van de bevolking groeit, terwijl deze traditioneel minder in MSE vertegenwoordigd zijn. Daarbij neemt in ontwikkelde landen als Nederland de status van krijgsmachten verder af, mede doordat de samenleving een nog vrouwelijker karakter krijgt. Ook het aantal vrouwelijke leiders neemt verder toe, inclusief onder de 'opdrachtgevers' van de MSE. Voor de speciale eenheden, die een sterk masculien imago hebben en

■
48 *Eindrapport verkenningen ...* (2010), pp. 64, 100-104, NIC (2008), pp. 72-74, MdID (2007), pp. 32-36, 38 en 40, DCDC (2006), pp. 7, 44-47 en 50.

49 *Eindrapport verkenningen ...* (2010), p. 73, NIC (2008), pp. 21 en 23, MdID (2007), pp. 30 en 37, USJFC (2007), pp. 8, 10 en 15, DCDC (2006), pp. 1, 8, 9, 28, 44 en 50.

bedoeld zijn voor hogere risico-operaties waarvoor meer risicomijdende, vrouwelijke leiders minder snel toestemming geven, kan verdere vervrouwelijking leiden tot een vermindering van draagvlak.⁵⁰

4.2 Draagvlak in Nederland

Wat is het draagvlak van de MSE? Hoe wordt over hun toekomst gedacht? Om deze vragen te beantwoorden zijn interviews gehouden met zesentwintig academici, ambtenaren, militairen en politici. Samen kunnen zij worden geacht een betrekkelijk representatief beeld te geven hoe de omgeving van de MSE over deze eenheden en hun toekomst denkt. De gestelde vragen zijn te lezen in bijlage B.

Alle geïnterviewden hebben ervaring met de MSE. Een deel heeft binnen of met de eenheden gewerkt, anderen namen deel in besluitvorming of studies over de krijgsmacht en/of speciale eenheden. Zo werd met academici op het terrein van internationale veiligheid en speciale eenheden gesproken, inclusief enkele hoogleraren. De ambtenaren zijn afkomstig van de ministeries van Buitenlandse Zaken en van Defensie. Zij waren betrokken bij besluitvorming over hun inzet, studies naar hun toekomst of zijn verantwoordelijk voor het Nederlandse buitenlandse veiligheidsbeleid. Ook werd gesproken met militairen, in de rang van luitenant-kolonel/kapitein-luitenant-ter-zee tot en met generaal/commandeur/commodore. Twee van de militairen waren eerder leidinggevend bij de MSE, maar vervullen nu functies elders in de krijgsmacht en moeten dus ook worden geacht het belang van de speciale eenheden ten opzichte van de reguliere delen van Defensie te kunnen afwegen. De geïnterviewde politici waren – op één fractiebeleidsmedewerker na – allen lid van de commissies voor Defensie of voor Veiligheid en Recht en beslaan het politieke spectrum van de Socialistische Partij tot en met de Volkspartij voor Vrijheid en Democratie. Om het draagvlak van de speciale eenheden zuiver in kaart te brengen zijn geen actieve MSE-functionarissen geïnterviewd. Verwacht kon worden dat zij minder objectief naar de toekomst van hun organisatiedelen zouden kijken.

In hoofdstuk twee werd aangegeven dat volgens de literatuur twee hoofdfactoren de toekomst van speciale eenheden bepalen: veiligheidsontwikkelingen en politiek draagvlak. De omgeving van de MSE bleek het daarmee eens te zijn. Ook de geïnterviewden gaven aan de internationale veiligheidsontwikkelingen⁵¹ en de afhankelijkheid van hun (politieke) opdrachtgevers⁵² als de twee dominante factoren te zien.

Meer vraag naar inzet

Wat dit eerste betreft: de meeste geïnterviewden schatten de internationale veiligheidsontwikkelingen voor de MSE positief in: in de komende jaren zal naar hun werk nog meer vraag zijn. Deze meningen sluiten goed aan bij de objectievere internationale veiligheidsvoorspellingen die in de vorige paragraaf werden besproken.

Zo gaven veel geïnterviewden aan dat grote, interstatelijke conflicten nog verder naar de achtergrond zullen raken.⁵³ Toekomstige conflicten zullen waarschijnlijk een hybride karakter hebben, met dreigingen

50 *Eindrapport verkenningen ...* (2010), pp. 73 en 74, NIC (2008), pp. 19 en 21, MdID (2007), pp. 19 en 23, USJFC (2007), pp. 8 en 9, DCDC (2006), pp. 8, 34, 36-38 en 75.

51 Interview academicus 1-4, ambtenaar 1 en 3-6, militair 2-8 en 10, politicus 1-3 en 5-6.

52 Interviews academicus 1-4, ambtenaar 1, 2 en 4-6, militairen 1-4 en 6-10, en politicus 2, 4 en 5.

53 Interview academicus 1, ambtenaar 3.

van statelijke en niet-statale actoren, die zich bedienen van reguliere en/of irreguliere strijdmethoden, inclusief terrorisme, met vervaagde grenzen tussen binnenlandse en buitenlandse veiligheid. In deze conflicten is een nadrukkelijke rol weggelegd voor de MSE.⁵⁴ Door deze veranderingen neemt de behoefte aan inlichtingen toe, die ook goed door de speciale eenheden kunnen worden vergaard.⁵⁵

Een aantal andere, minder vaak genoemde trends is ook positief voor de MSE. Volgens één geïnterviewde maakt de opkomst van India en China de hele krijgsmacht relevanter, inclusief de speciale eenheden.⁵⁶ Schaarste aan water en grondstoffen kan leiden tot conflicten. De MSE zouden in dit soort omstandigheden goed kunnen worden gebruikt om conflicten te dempen.⁵⁷ De MSE gaan ook steeds belangrijker worden omdat het steeds noodzakelijker zal worden preventief in te grijpen, bijvoorbeeld tegen terrorisme en proliferatie van CBRN-middelen.⁵⁸ Door de beperktere financiële middelen zal vaker voor de goedkopere inzet van de MSE boven de inzet van de duurdere, reguliere krijgsmacht worden gekozen.⁵⁹ Ook vanwege de angst voor nevenschade zal vaker voor de MSE worden gekozen.⁶⁰ Omdat het draagvlak bij de bevolking voor dode en gewonde soldaten afneemt wordt de vraag naar inzet van MSE groter, want hun operaties kunnen geheim worden gehouden.⁶¹ Technologische ontwikkelingen maken het steeds belangrijker om beter getrainde eenheden, dus ook MSE, in te kunnen zetten.⁶² Volgens één geïnterviewde bieden de technologische ontwikkelingen steeds meer mogelijkheden om personen en goederen te volgen. Met die informatie kunnen de SOF preciezer en tegen meer soorten doelen optreden.⁶³ De veiligheidssituatie in bepaalde landen zou zich zo kunnen ontwikkelen dat nog meer behoefte zal ontstaan aan beveiliging van ambassades en ambassadepersoneel door de BSB. Deze meervraag zou ook ontstaan doordat Nederlandse diplomaten steeds vaker buiten de hoofdstad en in onveilige gebieden werken of op bezoek gaan.⁶⁴

Groei militaire speciale eenheden

Een grote groep geïnterviewden geeft aan dat zij verwachten dat de MSE wat betreft personeelsomvang absoluut en/of relatief ten opzichte van de rest van de krijgsmacht zullen groeien.⁶⁵ Zo wordt gesteld dat als er dan toch al op Defensie moet worden bezuinigd, dan niet op SOF.⁶⁶ Eén geïnterviewde geeft aan dat het voor de internationale positie van Nederland belangrijk is de SOF uit te breiden.⁶⁷ Eén andere geïnterviewde zegt dat het hem zeer zou verbazen als de SOF in personeelsomvang zouden moeten krimpen, ook al zou de rest van de krijgsmacht dat wel doen.⁶⁸ Een geïnterviewde noemt de SOF een groeisector.⁶⁹

54 Interview militair 2, 5, 7, 8 en 10, en politicus 1-3 en 6.

55 Interview ambtenaar nummer 4.

56 Interview militair 4 en 5.

57 Interview ambtenaar 3 en militair 4.

58 Interview academicus nummer 2.

59 Interview ambtenaar 6 en militair 10.

60 Interview militair nummer 10.

61 Interview politicus nummer 2.

62 Interview academicus nummer 2.

63 Interview militair nummer 8.

64 Interview ambtenaar 1 en 5.

65 Interview ambtenaar 2, 3 en 6, militair 2, 4, 8 en 9, politicus 1, 2 en 6.

66 Interview militair nummer 4.

67 Interview ambtenaar nummer 2.

68 Interview militair nummer 2.

69 Interview ambtenaar nummer 6.

Volgens anderen zal eerder worden bezuinigd op grotere wapensystemen dan op SOF.⁷⁰ Eén geïnterviewde stelt dat de MSE juist zullen uitbreiden en meer worden ingezet omdat de rest van de krijgsmacht zal krimpen en dus minder grote operaties kan uitvoeren.⁷¹ Twee andere geïnterviewden verwachten groei in de omvang van de SOF, ook omdat steeds meer specialisten in de SOF zullen worden opgenomen.⁷² Eén verwacht dat vanwege de budgettaire problemen de rest van de krijgsmacht zal krimpen, maar de SOF even groot zullen blijven. Daarmee zou het belang van SOF binnen de krijgsmacht dus wel verder toenemen.⁷³

Extra taken

Een aanzienlijke groep geïnterviewden is er voorstander van de MSE extra taken te geven.⁷⁴ Wel worden veel suggesties maar door één of enkele personen gedaan. Genoemd worden zo het (vaker) gebruiken van MSE:

- om oorlogsmisdadigers op te pakken;⁷⁵
- tegen piraterij;⁷⁶
- voor het trainen, mentoren of adviseren van buitenlandse eenheden: *security sector reform, foreign internal defence of unconventional warfare*;⁷⁷
- tegen de proliferatie van CBRN-wapens: zowel door speciale verkenningen (*special reconnaissance*) als *direct action*;⁷⁸
- tegen voor Nederland schadelijke criminele organisaties, inclusief drugssmokkelaars en wapenhandelaars;⁷⁹
- voor NEO's;⁸⁰
- voor inlichtingenvergaring vóór de start van vredesoperaties;⁸¹
- om als eerste een operatiegebied in te gaan (*initial entry*);⁸²
- voor observatie ter ondersteuning van, als infiltrant voor en als bescherming van medewerkers van de Nederlandse inlichtingendiensten;⁸³
- om tegenstanders uit te lokken, waarna ze door reguliere eenheden kunnen worden aangevallen;⁸⁴
- voor het doden of gevangennemen van leiders van tegenstanders;⁸⁵
- voor humanitaire operaties in gevaarlijke of moeilijk toegankelijke gebieden;⁸⁶

■

70 Interview ambtenaar 3 en politicus 2.

71 Interview politicus nummer 1.

72 Interview militair 8 en politicus 6.

73 Interview militair nummer 9.

74 Interview academicus 1 en 4, ambtenaar 1-5, militair 1 en 3-10, politicus 1, 2, 4 en 6.

75 Interview academicus 1 en ambtenaar 1.

76 Interview ambtenaar 3, militair 8-10, en politicus 1.

77 Interview academicus 1, ambtenaar 1-4, militair 1 en 3-10, en politicus 1, 2, 4 en 6. Met *security sector reform* wordt de opbouw of hervorming van veiligheidsorganisaties en het veiligheidscomplex van een land als geheel bedoeld.

78 Interview militair 3 en 6, en politicus 4 en 6. Ook bepleit in Erkenbrack (2002), p. 7, Johnson (2006), p. 291.

79 Interview academicus 4, militair 6 en 9 en politicus 6. Ook bepleit in Johnson (2006), p. 291.

80 Interview militair nummer 9.

81 Interview ambtenaar 1 en militair 8.

82 Interview militair 5 en 6.

83 Interview academicus 4, militair 9 en 10, en politicus 4 en 6.

84 Interview militair nummer 4.

85 Interview militair 4, 7 en 8.

86 Interview politicus 1.

- als adviseur voor de beveiliging van ambassades;⁸⁷
- om als *scouts* vanuit Nederlandse ambassades het gastland te verkennen en (potentiële) bedreigende organisaties in dat land in kaart te brengen;⁸⁸
- voor de bescherming van Nederlandse *undercover* rechercheurs die in het buitenland onderzoek doen naar wapenhandel, mensenhandel, oorlogsmisdadigers en CBRN-handel.⁸⁹

Tot zo ver kan dus positief over het draagvlak van de MSE worden geconcludeerd. Niet alleen verwacht hun omgeving dat door de internationale veiligheidsontwikkelingen meer vraag naar hun inzet zal ontstaan, de geïnterviewden verwachten ook dat de MSE binnen de krijgsmacht verder zullen groeien en zien veel mogelijke additionele taken. Toch zijn er in het draagvlak van de MSE ook knelpunten die hun verdere groei kunnen belemmeren.

Onbekendheid en wantrouwen

Onder de geïnterviewden is een aanzienlijke groep die wijst op een suboptimale aansluiting tussen de MSE en 'de politiek' door een combinatie van onbekendheid met de speciale eenheden en een gebrek aan vertrouwen in hen.⁹⁰ Een politicus geeft zelf toe maar heel weinig van de SOF te weten. In de politiek wordt volgens deze persoon te weinig over SOF gesproken. De eenheden zelf zijn volgens deze geïnterviewde erg gesloten. Daardoor heerst het gevoel geen greep te hebben op deze eenheden. Het vertrouwen ontbreekt dat de SOF alleen doen wat ze mogen doen. 'Ik heb wel behoefte aan wat meer controle op hen.'⁹¹ Een andere politicus is stilliger. Probleem is volgens deze persoon dat de kleine krijgsmacht en SOF weinig binding met de eigen samenleving hebben. Er worden steeds meer *high-tech*-middelen gebruikt. Daardoor wordt ook het gebruik van lucht- of vuursteun steeds makkelijker te krijgen, dus vallen er meer doden. Er vallen ook meer doden onder de bevolking en tegenstanders omdat SOF zelf minder gevaar willen lopen. Gevolg van dit alles is dat hun inzet steeds controversiëler wordt. De politicus is dan ook van mening dat de inzet van MSE onder zeer strakke politieke controle moet komen. Er moet meer gerapporteerd worden aan de Tweede Kamer.⁹² Eén geïnterviewde geeft aan dat SOF voor sommige politici een nare bijklank hebben, dat ze ervan worden verdacht *dirty tricks* uit te halen. Voor politici en veel burgers zouden het 'rauwe jongens die wilde dingen doen' zijn.⁹³ Een andere geïnterviewde stelt ook dat politici en de Nederlandse bevolking te weinig van deze eenheden weten.⁹⁴ Anderen geven aan meer openheid en verantwoording te willen, meer 'zinnig geheim dan geheimzinnig', inclusief naar de rest van de krijgsmacht en de Tweede Kamer.⁹⁵ Een militair vraagt zich af of de politiek de SOF wel goed begrijpt.⁹⁶ Een ander stelt vast dat politici de SOF niet alles laten doen wat deze eenheden kunnen.⁹⁷ Volgens één po-

87 Interview ambtenaar nummer 5.

88 Interview militair nummer 6. Zie ook Johnson (2006), p. 291.

89 Interview academicus nummer 4.

90 Interview academicus 1, 2 en 4, ambtenaar 1, 3 en 6, militair 1 en 6-8, politicus 2-5.

91 Interview politicus nummer 5. De interviews met politici waren uiteraard zelf ook een interessante graadmeter van hun bekendheid met de MSE. De BSB was bij allen vrij bekend, omdat zij tijdens buitenlandse reizen door de brigade werden beveiligd. KCT en MarSOF waren duidelijk minder bekend.

92 Interview politicus nummer 2.

93 Interview ambtenaar nummer 6.

94 Interview politicus nummer 3.

95 Interview militair 6, en politicus 2 en 4.

96 Interview militair nummer 7.

97 Interview militair nummer 8.

liticus gebruiken de MSE de waas van geheimzinnigheid vaak om het eigen voortbestaan te legitimeren.⁹⁸ Eén militair zei dat het imago van SOF bij de Defensieleiding wisselt tussen personen. Sommigen daar zijn bang dat de SOF 'een eigen leven gaan leiden'.⁹⁹ BSB zou alleen bekend zijn vanwege VIP-bewaking in het buitenland. Het zou goed zijn als besluitvormers ook haar andere werkzaamheden en mogelijkheden zouden kennen.¹⁰⁰ De afstand tussen SOF en ontwikkelingssamenwerking is volgens één ambtenaar nog erg groot, terwijl sommige partnerlanden wel degelijk baat zouden hebben bij training van hun eigen SOF in het kader van *security sector reform* onder andere om het hoofd te kunnen bieden aan georganiseerde misdaad en terroristische groeperingen.¹⁰¹ Een academicus zei zich in de politiek wel een zekere huiver voor de inzet van SOF te kunnen voorstellen. Hun werkwijzen en kwaliteiten zijn volgens deze academicus omgeven met een zekere geheimzinnigheid. Daardoor zijn ook hun kwaliteiten en voordelen weinig bekend.¹⁰²

Positionering van de eenheden

Een aanzienlijk deel van de geïnterviewden gaf aan verbeteringen binnen en de positionering van het hele Nederlandse MSE-stelsel te willen.¹⁰³ Enkele geïnterviewden zijn van mening dat alle MSE plus de overige delen van het Kmarns en de LMB in één operationeel commando moeten worden samengebracht.¹⁰⁴ Een geïnterviewde zou daaraan ook nog de bijzondere eenheden van de politie toevoegen.¹⁰⁵ Anderen pleiten slechts voor samenvoeging van het KCT en de UIM of MarSOF.¹⁰⁶ Weer anderen geven aan dat (slechts) verdere intensivering van de samenwerking tussen het KCT en MarSOF wenselijk zou zijn. Nu is er nog te veel concurrentie en zijn er synergiewinsten te behalen.¹⁰⁷ De BSB zou met SOF samen moeten worden ingezet, waarbij de marechaussees arrestaties en andere politieke acties moeten verzorgen.¹⁰⁸ Enkele geïnterviewden vonden dat de SOF hoger dan nu in de Defensie-organisatie zouden moeten worden gepositioneerd, bijvoorbeeld door de afdeling JSO direct onder de CDS te plaatsen, niet zoals nu onder de directeur Operaties.¹⁰⁹

Verbetering imago

Een groep geïnterviewden gaf aan dat het imago van de MSE verbeterd kan worden.¹¹⁰ Dit zou nu te veel op geweldgebruik zijn gebaseerd zijn, terwijl de MSE veel inlichtingen verzamelen, verkenningen uitvoeren. Het macho-aspect van het werk zou minder moeten worden benadrukt. Dat de SOF 'slimmere' optreden moet meer aandacht worden gegeven.¹¹¹ Eén geïnterviewde zegt zich de huiver onder besluitvormers ten aanzien van de MSE wel te kunnen voorstellen. Dit zou worden veroorzaakt door hun macho voorkomen.¹¹² Ook zou meer naar buiten kunnen worden gebracht dat SOF een bemiddelende

■
98 Interview politicus nummer 4.

99 Interview militair nummer 5.

100 Interview academicus nummer 4.

101 Interview ambtenaar nummer 1.

102 Interview academicus nummer 1.

103 Interview ambtenaar 3, militair 2, 3, 5, 7 en 8, politici 2, 4 en 6.

104 Interview militair 5 en politicus 4.

105 Interview politicus nummer 4.

106 Interview militair 2, 3 en 7, en politicus 1.

107 Interview ambtenaar 3, militair 8 en politicus 6.

108 Interview politicus nummer 2.

109 Interview militair 7 en 8, politicus 6.

110 Interview academicus 4, ambtenaar 3, militair 5, 6 en 10, politicus 2-4.

111 Interview ambtenaar 3 en militair 10.

112 Interview academicus nummer 4.

rol hebben.¹¹³ De SOF worden door anderen te veel gezien als een vrijheid-blijheid-club, met een te hoog salaris en te veel ‘mooie spulletjes’.¹¹⁴ SOF zouden minder moeten benadrukken dat ze speciaal zijn, maar zouden nuchterheid moeten uitstralen, in de uitvoering van het werk hun hoge kwaliteit laten zien en anderen laten zeggen dat ze speciaal zijn.¹¹⁵

Betere taakverdeling met reguliere eenheden

Een grote groep geïnterviewden is van mening dat de MSE de laatste decennia te vaak voor niet-speciale werkzaamheden werden gebruikt.¹¹⁶ De eenheden zouden meer voor strategische doelen moeten worden ingezet.¹¹⁷ De SOF werden te vaak voor infanterietaken gebruikt.¹¹⁸ Een groep geïnterviewden wijst hierbij op de eerste periode in Uruzgan: het uitkammen van valeien, uitvoeren van verkenningen en doorzoeken van *quala's* waarvoor ook goed opgeleide, maar gewone infanterie-eenheden kunnen worden gebruikt.¹¹⁹ In Uruzgan hadden de MSE vanaf het begin veel meer voor opleiden en mentoren moeten worden gebruikt, voor de **Operational Mentor and Liaison Teams**.¹²⁰ De operatie in Kandahar wordt door één geïnterviewde als voorbeeld genoemd van sub-optimaal gebruik, in dit geval omdat de Nederlandse SOF vanwege vanuit ‘Den Haag’ opgelegde beperkingen niet alles mochten wat zij konden doen.¹²¹ Volgens een andere geïnterviewde was de operatie zo ‘saai’ dat achteraf bezien beter geen SOF hadden kunnen worden gestuurd.¹²² Een andere vaker gehoorde mening is dat de UIM of MarSOF te vaak gebruikt zijn voor *boardingteams*. Deze werden ook ingezet als de verwachting was dat er geen tegenstand zou zijn. Dit is een taak die scheepsboardingteams aan zouden (moeten) kunnen.¹²³ Een andere geïnterviewde vindt dat het *boarden* van schepen in alle omstandigheden door gewone mariniers kan worden gedaan.¹²⁴ Meer in het algemeen werd gesteld dat voor specifieke taken, zoals het besturen van auto's en boten, gewone militairen kunnen worden gebruikt - wel na enige extra training, en niet meer leden van de MSE.¹²⁵

4.3 Wegnemen van knelpunten

Uit de voorgaande twee paragrafen blijkt dat de MSE een nog belangrijkere rol binnen de krijgsmacht en voor het Nederlandse veiligheidsbeleid kunnen spelen. De veiligheidsverwachtingen geven aan dat voor deze eenheden veel werk bestaat, terwijl uit interviews in kringen rondom hen blijkt dat er voldoende draagvlak voor verdere groei bestaat. Uit toekomststudies en interviews kan echter ook worden geconcludeerd dat een aantal knelpunten voortzetting van de ‘opmars van de MSE’ in de weg staat. De eenheden zullen het moeilijker krijgen voldoende personeel te rekruteren en genoeg ingezet te worden. Uit de interviews bleken de onbekendheid van en het gebrek aan vertrouwen in de MSE onder vooral politici, de

■
113 Interview ambtenaar nummer 3.

114 Interview militair nummer 5.

115 Interview militair nummer 10.

116 Interview ambtenaar 2, militair 1, 3-7 en 9-10, politicus 1, 2, 5 en 6. Een *operator* stelt dat Viper niet, maar Task Force-55 wel strategisch werd ingezet. ‘TF-55 gaf meer voldoening dan Viper. We konden nu volledig doen waarvoor we zijn opgeleid’ (Dalebout (2010), p. 18).

117 Interview militair nummer 7.

118 Interview militair 1, 4, 5, 7 en 10, en politicus 1 en 6.

119 Interview militair 1, 3, 5-7 en 9-10, en politicus 6.

120 Interview militair nummer 6.

121 Interview militair nummer 3.

122 Interview ambtenaar nummer 2.

123 Interview militair 1, 4 en 6.

124 Interview militair nummer 7.

125 Interview militair nummer 6.

positionering van speciale eenheden, hun imago en de taakverdeling met reguliere eenheden knelpunten te zijn.

In deze paragraaf worden adviezen uit de literatuur geïnventariseerd om deze knelpunten voor verdere groei weg te nemen. Behandeld worden eerst suggesties om meer personeel te kunnen krijgen. Daarop volgt een alinea over het vergroten van het politiek-maatschappelijke draagvlak, wat moet leiden tot voldoende inzet, grotere bekendheid, meer vertrouwen en een beter imago. In twee alinea's worden de positionering van de MSE en de taakverdeling met reguliere eenheden behandeld.

Meer personeel

In de literatuur wordt een aantal suggesties gedaan om kwantitatief en kwalitatief voldoende personeel te krijgen en deze optimaal te gebruiken. Werving moet worden verbreed naar personeel van diverse sexe, leeftijd, etniciteit en raciale afkomst. Ook het indienstnemen van (meer) academici en technologen als *force multipliers* wordt aanbevolen. Ongewenste uitstroom naar commerciële veiligheidsorganisatie moet zoveel mogelijk worden tegengewerkt. Aan de andere kant kunnen dit soort organisaties goed worden gebruikt om de eigen schaarse capaciteit aan te vullen, maar dan wel onder strikte voorwaarden en zonder juist de uitstroom te bevorderen. Juist vanwege hun numerieke nadeel moeten SOF zoveel mogelijk technische middelen gebruiken om hun effectiviteit te vergroten. Voor de motivatie van de SOF-operator is het belangrijk pas te vertrekken als hij het gevoel heeft zijn opdracht te hebben volbracht. Voorkomen moet worden personeel te vaak en te lang in te zetten en daarmee het personeel te overvragen. Om de kwaliteit van het personeel hoog te houden moet voorkomen worden te snel uit te breiden. Doordat de SOF klein zijn en steeds weer ergens anders de beste of enige optie voor optreden zijn is het noodzakelijk dat andere militairen en civiele organisaties hun werk kunnen overnemen. SOF moeten zich hier zelf ook voor inspannen. Dat geldt ook voor het trainen van eenheden bij bondgenoten. SOF moeten fungeren als kennisbron om andere delen van Defensie snel op te leiden, mocht hun expertise op grotere schaal worden gevraagd dan zij zelf kunnen leveren. Personeel van de MSE kan een levenslange carrière bij de speciale eenheden of de krijgsmacht worden geboden. Gedacht kan ook worden aan het oprichten van reserve-eenheden.¹²⁶

Groter draagvlak

In de literatuur worden suggesties gedaan om de onbekendheid en het wantrouwen van de MSE te verminderen, dus het draagvlak voor de speciale eenheden te vergroten, zeker ook onder politici. Zo is het belangrijk dat deze eenheden net zo controleerbaar zijn als inlichtingendiensten. Voor geheime operaties van SOF zouden dezelfde verantwoording- en toezichtstandaarden moeten gelden. SOF moeten binnen grenzen van wet- en regelgeving werken en door het parlement worden gecontroleerd. Met uitzondering van de namen van de SOF-operators en de tactische technieken van optreden zouden alle operaties in het parlement en voor het publiek bekend moeten worden gemaakt. Geheime operaties van de MSE zouden in een speciale parlementaire commissie moeten worden besproken, waarin kamerleden uit de commissies voor Buitenlandse Zaken, Binnenlandse Zaken en Defensie zitting hebben. Hierdoor zouden transparantie en democratische controle afdoende worden gewaarborgd. SOF moeten zorgen goed te worden begrepen, zeker ook door politici, die ook geen valse verwachtingen moeten hebben van wat SOF kunnen. SOF

126 Leibstone (2009), p. 32, Kilcullen (2009), p. 40, Horn en Balasevicius (2007), p. 276, Spearin (2006/2007), Biddle (2006), p. 18, Horn, de Taillon and Last (2004), pp. 182-183, Fitzsimmons (2003), p. 213, Litt (2003), pp. 20 en 22, Simons en Tucker (2003), pp. 89-90, Erckenbrack (2002), pp. 7-8, Gray (1999).

moeten zich realiseren dat beleidsmakers hen niet uit zichzelf begrijpen. Het benaderen en voorlichten van politici en ambtenaren, maar ook de samenleving en de rest van de krijgsmacht, is cruciaal. Uitgelegd moet worden hoe SOF willen werken en hoe dat bijdraagt aan het bereiken van politieke doelen.¹²⁷

Betere positionering

In de literatuur zijn hiervoor een paar suggesties te vinden. Zo zouden de MSE operationeel en budgettair onafhankelijk van de andere delen van de krijgsmacht moeten zijn. De eenheden moeten gelijkwaardig deelnemen aan en vertegenwoordigd zijn in het overleg tussen de commandanten van krijgsmachtdelen. De minister van Defensie moet een speciale, directe adviseur hebben voor speciale operaties, *low intensity conflict* en contraterrorisme. De MSE moeten een nauwere relatie krijgen met de inlichtingendienst(en) die zich richt(en) op het buitenland. Langere termijn doelstellingen voor SOF-optreden moeten samen met andere ministeries en daaronder werkende diensten op hoofdlijnen worden uitgewerkt. De uitvoering van deze op strategische doelen gerichte programma's moet 'horizontaal en verticaal geïntegreerd' door alle betrokken beleidsmakers/adviseurs worden begeleid.¹²⁸

Groter onderscheid

Verschillende schrijvers geven aan hoe het onderscheid tussen de MSE en reguliere delen van de krijgsmacht kan worden vergroot. Zo is het volgens sommigen vooral zaak te zorgen dat deze eenheden niet te veel voor niet-SOF-taken en alleen voor strategische activiteiten worden ingezet. SOF moeten onorthodox en onconventioneel blijven. SOF moeten anders blijven in hun uitrusting, kleding, grotere geheimhouding, strategie, doctrine, organisatie en training. Unieke kerntaken en capaciteiten moeten worden behouden, maar andere taken zoveel mogelijk worden afgestoten. Speciale eenheden zouden zich moeten specialiseren in het uitvoeren van operaties in steden. SOF zouden het belangrijkste instrument moeten zijn voor het leiden van precisieaanvallen. Ook in het plaatsen van *sensors* voor het volgen en bespieden van tegenstanders kunnen SOF een leidende rol spelen. Ze moeten in staat blijven geheime missies uit te voeren, inclusief lang verblijven en weer ongemerkt vertrekken. MSE moeten meester zijn in laag- of niet-gewelddadig optreden. SOF moeten gebruik kunnen maken van informatie, organisatorische, filosofische en religieuze kwetsbaarheden van de tegenstander. SOF moeten zich richten op kleine, maar zeer dodelijke groepen van criminele, politieke of apocalyptische aard en in het Westen niet meer zo belangrijke groepen als stammen of religieuze verbanden. Een andere suggestie is om (meer) voor te bereiden om op te treden tegen SOF van andere landen. Ook zou het goed zijn mensen te recruteren met bijzondere talenten en eigenschappen (gehoor, geheugen, gezichtsvermogen). SOF moet zelfstandigere, minder opvallende en meer ervaren mensen in dienst hebben. De MSE moeten flexibel blijven denken over optreden, zowel alleen als met anderen. Geprobeerd moet worden niet dogmatisch te worden, toegevoegde waarde te blijven zoeken en te innoveren.¹²⁹

127 Kilcullen (2009), p. 40, Fröhling (2008), Rose (2008), p. 59, Noetzel en Schreer (2007), p. 19, Johnson (2006), p. 290, Kibbe (2004), p. 115, Horn, de Taillon and Last (2004), pp. 174 en 184, Litt (2003), pp. 20 en 22, Simons en Tucker (2003), pp. 89 en 90, Gray (1999).

128 Bessette (2010), pp. 256-257 en 313, Noetzel en Schreer (2007), p. 21, Tucker en Lamb (2007), pp. 224-233, Last en Horn (2005), p. 150, Fitzsimmons (2003), p. 214.

129 Burnham (2009), p. 27, Kilcullen (2009), p. 39, Horn en Balasevicius (2007), p. 276, Tucker and Lamb (2007), pp. 205-221, Horn, de Taillon and Last (2004), pp. 18, 181, 183 en 191, Fitzsimmons (2003), p. 214, Simons en Tucker (2003), p. 89, Erkenbrack (2002), pp. 5-7, Sarkasian (2002), p. 258, Gray (1999).

5 Conclusies en aanbevelingen

Tegen de achtergrond van het internationale wetenschappelijke debat over de groei en het toegenomen belang van MSE en het bij bezuinigingen op de Nederlandse krijgsmacht vrijwel ontzien van deze eenheden had dit onderzoek als doelstelling hun toekomst te onderzoeken. Hoofdvraag was hoe de Nederlandse MSE zich in de toekomst zouden moeten ontwikkelen.

Internationale literatuur

In het tweede hoofdstuk bleek dat de internationale literatuur aangeeft dat bij het onderzoeken van de toekomst van MSE vooral gekeken moet worden naar veiligheidsontwikkelingen, het draagvlak van deze eenheden voor de uitvoering van specifieke taken, de relatie met politieke en militaire leiders, en de positionering van de eenheden.

Vernieuwd, gegroeid en meer gebruikt

In het derde hoofdstuk bleek dat de drie Nederlandse MSE sinds begin jaren 1990 steeds meer in het buitenland zijn ingezet en dat zij wat betreft organisatie en taken een ware transformatie hebben ondergaan. De eenheden zijn in die tijd in personeelsomvang verdubbeld, maar vormen nog steeds slechts een zeer klein deel van de totale omvang van het ministerie van Defensie. De MSE worden van binnen en buiten de Nederlandse krijgsmacht ondersteund en er bestaat een uitgebreide politiek-ambtelijke besluitvormingsprocedure voor inzet van de eenheden in het buitenland. De eenheden zijn wel betrekkelijk laag in de Defensieorganisatie gepositioneerd en worden niet op langere termijn en strategisch niveau door meer ministeries samen aangestuurd.

Potentie voor de toekomst

In het vierde hoofdstuk bleek dat internationale veiligheidsstudies aangeven dat de MSE nog belangrijker kunnen worden. De kans op grote, interstatelijke oorlogen wordt nog kleiner. Irreguliere conflicten, waarin MSE meer dan reguliere militaire eenheden een rol kunnen spelen, zullen toenemen. Hierbij gaat het vooral om criminaliteit, illegale migratie, smokkel, extremisme, stadsguerrilla's, schaarse middelen, *cyberwars* en CBRN-dreigingen. De zone in de wereld met instabiliteit en intrastatelijke problemen, waarin de MSE beter dan reguliere militaire eenheden kunnen optreden, zal zich mogelijk uitbreiden. Tegelijkertijd wordt het voor de MSE in Nederland moeilijker om voldoende personeel te rekruteren en genoeg ingezet te worden.

Aanzienlijk draagvlak

In het vierde hoofdstuk bleek ook dat de MSE een behoorlijk draagvlak voor de toekomst genieten. Hun omgeving verwacht in de toekomst nog meer vraag naar de inzet van deze eenheden. De speciale eenheden zullen verder in omvang groeien of in ieder geval een relatief groter deel van de krijgsmacht gaan vormen. Onder geïnterviewden bestaan veel ideeën voor extra taken voor de MSE. Wel zijn er duidelijke, grote knelpunten voor een verdere toename van hun rol binnen de krijgsmacht en het Nederlands veiligheidsbeleid: recrutering, draagvlak, positionering en onderscheid met reguliere eenheden. In de literatuur worden voldoende suggesties gedaan om de belangrijkste knelpunten in de verdere ontwikkeling van de MSE weg te nemen.

Minder regulier

Op basis van dit onderzoek kan worden aanbevolen binnen de krijgsmacht, dus met gebruikmaking van geheime informatie over alle uitgevoerde operaties en acties, te bepalen of de MSE inderdaad teveel is gericht op een wordt ingezet voor reguliere militaire taken. Als dit zo is dan moet worden bepaald voor welke activiteiten de MSE in de toekomst niet meer mogen worden gebruikt. Daartoe moeten nieuwe richtlijnen worden opgesteld en daarna gehandhaafd.

Specialere positie

Ten tweede kan worden aanbevolen verder te onderzoeken of het wenselijk is de MSE organisatorisch een specialere positie te geven en van de *conventional force bias* te verlossen. De drie eenheden kunnen hoger binnen hun krijgsmachtdeel worden geplaatst. De huidige afdeling JSO wordt uitgebouwd tot een volledige militaire staf met ondersteunende secties; het Nederlandse Speciale Operaties Commando (NLDSOCOM). Binnen Defensie krijgt NLDSOCOM een vergelijkbare positie als de MIVD en de KMar: direct onder de SG, met een speciale relatie met de minister. Het verdient dan aanbeveling NLDSOCOM, net als nu al voor de MIVD en de KMar gebeurt, interdepartementaal aan te sturen. De betrokken ministeries (Algemene Zaken, Defensie, Veiligheid en Justitie, en Buitenlandse Zaken) stellen - met instandhouding van bestaande gezagsverhoudingen - samen lange termijn programma's voor de MSE vast. Zo moeten er aparte programma's komen op terreinen als internationale criminele organisaties, contraterrore, *counter-proliferation*, arrestatie van (oorlogs-)misdadigers, conflictpreventie, militaire assistentie en strategische inlichtingenvergaring. Naast de uitvoering van deze strategische programma's kan NLDSOCOM worden gevraagd bij te dragen aan operaties van de reguliere delen van de krijgsmacht. Met de toename van justitiële activiteiten (criminaliteitsbestrijding, contraterrore en arrestatie van oorlogsmisdadigers) is het wenselijk de BSB voor buitenlandse werkzaamheden als volwaardige component in NLDSOCOM op te nemen. Om deze taken uit te voeren werken de MSE intensief samen met de MIVD, de Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst, de Nationale Recherche, het OM en buitenlandse (MSE-)organisaties.

Meer draagvlak

Ten derde verdient het aanbeveling te proberen de onbekendheid van en het wantrouwen jegens de MSE te verminderen. Dit kan door meer transparantie en externe controle mogelijkheden te bieden (de politiek-ambtelijke besluitvorming over inzet van de MSE kan blijven bestaan, inclusief het in vertrouwen inlichten van fractievoorzitters in de Tweede Kamer). De volgende maatregelen kunnen daar aan bijdragen. Door middel van bijeenkomsten wordt aan politici en media meer dan nu duidelijk gemaakt wat speciale eenheden zijn, hebben gedaan en wel of niet kunnen. Publieksvoorlichting over de MSE wordt actiever en uitgebreider. Meer dan nu wordt (wetenschappelijk) onderzoek gedaan naar hun inzet. De speciale eenheden publiceren net als de Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst en de MIVD een jaarverslag. Inlichtingenvergaring, contraterrore, *counterdrugs* en criminaliteitsbestrijding door de MSE in het buitenland worden opgenomen in de wet- en regelgeving die geldt voor inlichtingendiensten en DSI-eenheden. Net zoals voor binnenlandse terreurbestrijding wordt voor de MSE een speciale Officier van Justitie aangesteld. Klachten over hun optreden kunnen, net als nu voor de Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst en de MIVD, worden ingediend bij de Commissie van Toezicht betreffende de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten – die dan wellicht een iets andere naam moet krijgen.

Meer personeel?

Ten vierde, als de combinatie van bovenstaande (meer taken en meer speciale operaties, maar minder reguliere inzet) resulteert in meer werk voor de MSE dan moet worden gezorgd dat zij verder in personeelsomvang kunnen groeien. De werving wordt verbreed, inclusief rekrutering direct uit de 'burgermaatschappij'. Personeelsretentie krijgt meer aandacht. Wie werkt bij een MSE wordt sneller bevorderd en krijgt een toelage op zijn of haar salaris. De uitstroom van Nederlands MSE-personeel naar commerciële veiligheidsorganisaties wordt door wettelijke maatregelen beperkt, maar waar nodig wordt op een goed beheersbare manier met geselecteerde (buitenlandse) firma's samen opgetreden. Er komen actieve reserve-eenheden om indien nodig tijdelijk grotere aantallen MSE-ers in te kunnen zetten. Personeel van de MSE wordt een levenslange carrière bij de krijgsmacht geboden, maar zo lang als mogelijk binnen KCT, MarSOF en BSB gehouden. Voor 'oudere' MSE-ers zijn er veel functies met lagere fysieke vereisten: op de NLDSOCOM-staf, militaire assistentie, *force protection*, inlichtingen en bestrijding van criminele organisaties of een overstap naar een van de genoemde directe partnerorganisaties.

Literatuur

- Allen Holmes, H., *U.S. Special Operations*, in: Militaire spectator, nr. 4, 1997, pp. 160-163.
- Allen, P., *US special operations command in action*, (Airlife, Shrewsbury), 2002.
- Ammon, H.-C., *Das Kommando Spezialkräfte*, in: Strategie und Technik, april 2008, pp. 21-26.
- Arquilla, J. (red.), *From Troy to Entebbe: special operations in ancient and modern times*, (University Press of America, Lanham), 1996.
- As, H.G., van den, *Nederlandse special forces in ontwikkeling: een toenemende toegevoegde waarde*, in: Carré, nr. 3, 2007, pp. 10-14.
- Bahmanyar, M., *US Army Ranger 1983-2002, Sua sponte – of their own accord*, (Osprey, Oxford), 2003.
- Bahmanyar (I), M., *Shadow warriors, a history of the US Army Rangers*, (Osprey, Oxford), 2005.
- Bahmanyar (II), M., *US Navy SEALs*, (Osprey, Oxford), 2005.
- Bahmanyar, M., Osman, C., *SEALs, the US Navy's elite fighting force*, (Osprey, Oxford), 2008.
- Balasevicius, T., *A look behind the black curtains: understanding the core missions of special operations forces*, in: Canadian military journal, Spring 2006, pp. 21-30.
- Bartlett, H.C., Holman, G.P., Somes, T.E., *The art of strategy and force planning*, in: Strategy and force planning faculty (eds.), *Strategy and force planning*, (Naval War College, New Port), 2000, pp. 18-34.
- Bennett, R.M., *Elite forces: an encyclopedia of the world's most formidable secret armies*, (Virgin, London), 2003.
- Bessette, A. (ed.), *Special operations forces: background and issues for the U.S. military's elite units*, (Nova Science, New York), 2010.
- Biddle, S., *Afghanistan and the future of warfare*, in: Foreign affairs, March/April 2003, pp. 31-46.
- Biddle, S., *Special forces and the future of warfare: will SOF predominate in 2020?*, paper U.S. Army War College, 24 May 2004.
- Biddle, S., *Special forces and the future of warfare, assessing OEF and OIF combat experience*, in: Military technology, nr. 3, 2006, pp. 12-19.
- Brailey, M., *The transformation of special operations forces in contemporary conflict: strategy, missions, organisation and tactics*, Land Warfare Studies Centre, Working paper no. 127, Australia, November 2005.
- Brantz, C.L., *Special operations*, in: Carré, nr. 6, 2002, pp. 8-12.
- Burnham, J.J., *Adapting the force to the fight: naval special warfare*, in: Proceedings, July 2009, pp. 22-27.
- *Canadian special operations forces command: an overview*, Canadian ministry of Defence, 2008.
- Carney, J.T., Schemmer, B.F., *No room for error, the covert operations of America's special tactics units from Iran to Afghanistan*, (Ballantine, New York), 2003.
- Cerasini, M., *The U.S. special ops forces*, (Alpha, Indianapolis), 2002.
- Chinnery, P.D., *Any time, any place: a history of USAF air commando and special operations forces*, (Airlife, Shrewsbury), 1994.
- C-MSO (I), *Kikvorsmannen, bijna 50 jaar een begrip binnen het Korps Mariniers*, in: Qua patet orbis, juli 2008, pp. 74-76, december 2008, pp. 38-41, april 2009, pp. 20-26.
- C-MSO (II), *MSO en DPS 'vallen' voor het eerst samen*, in: Qua patet orbis, juli 2009, p. 109.
- C-MSO (III), *Hydra, een tussentijdse balans vanuit SF oogpunt*, in: Qua patet orbis, december 2009, pp. 82-85.
- C-MSO (IV), *MARSOF binnen NATO Special Operations Forces*, in: Qua patet orbis, december 2009, pp. 78-80.
- C-MSO (I), *Marsof in Afrika, never a dull moment*, in: Qua patet orbis, juli 2010, pp. 74-75.
- C-MSO (II), *Eenheden van het Korps mariniers (maritime) special operations capable (MarsoC)*, in: Qua patet orbis, april 2010, pp. 96-97.

- Cohen, E.A., *Commandos and politicians: elite military units in modern democracies*, Harvard studies in international affairs, nr. 40, 1978.
- Commandant Taakeenheid TF55 ISAF SOF/C-MSO, *Hydra in de praktijk*, in: Qua patet orbis, april 2010, pp. 98-99.
- Compagniescommandant MSO-CIE, *Laverkcie- MSO-Cie, transitie van Lange Afstand Verkenningcompagnon naar... Maritieme speciale operaties compagnie*, in: Qua patet orbis, april 2008, pp. 66-67.
- *Contra terreur (CT)*, in: Carré, nr. 3, 2007, pp. 50-51.
- Couch, D., *Down range, Navy SEALs in the war on terrorism*, (Crown, New York), 2005.
- Dalebout, C., *Terugblik inzet KCT in Uruzgan*, in: Landmacht, december 2010, pp. 15-18.
- Dekker, H.G., *Commando's voor de 21-ste eeuw*, in: Jaarboek Koninklijke Vereniging ter Beoefening van de Krijgswetenschappen, 1997, pp. 35-47.
- Dekker, H.G., Krijger, T.A., *Korps Commandotroepen 1942-1997*, in: Militaire spectator, nr. 4, 1997, pp. 149-159.
- Dekker, D., *Het korps commandotroepen in de 21^e eeuw*, in: Infanterie, nr. 1, 1998, pp. 3-9.
- Derksen, S.P.C., Bruine, B., de, *SFMarns & KCT, bedreigingen of kansen?*, scriptie, Koninklijke Militaire Academie, Breda, januari 2003.
- *Dertig jaar Bijzondere Bijstands Eenheid Mariniers*, in: Qua patet orbis, juli 2003, pp. 5-8.
- Development, Concepts and Doctrine Centre, *The DCDC global strategic trends programme 2007-2036*, United Kingdom Ministry of Defence, December 2006.
- Dickson, K.D., *The new asymmetry: unconventional warfare and Army special forces*, in: Special warfare, Fall 2001, pp. 14-19.
- Dunlap, C.J., *Special operations forces after Kosovo*, in: Joint Forces Quarterly, Spring/Summer 2001, pp. 7-12.
- Dunnigan, J.F., *The perfect soldier, special operations, commandos and the future of U.S. warfare*, (Kensington, New York), 2003.
- Durant, M.J., Hartov, S., Johnson, R.L., *The night stalkers, top-secret missions of the U.S. Army's special operations aviation regiment*, (Putnams, New York), 2006.
- *Eindrapport verkenningen: houvast voor de krijgsmacht van de toekomst*, Ministerie van Defensie, Den Haag, 2010.
- Erkenbrack, A., *Transformation: roles and missions for ARSOF*, in: Special warfare, Dec. 2002, pp. 2-8.
- Finlan, A., *Special forces, strategy and the war on terror, warfare by other means*, (Routledge, London), 2008.
- Finlan, A., *Warfare by other means: special forces, terrorism and grand strategy*, in: Small wars and insurgencies, nr. 1, 2003, pp. 92-108.
- Fitzsimmons, M., *The importance of being special: planning for the future of US Special Operations Forces*, in: Defense & security analysis, September 2003, pp. 203-218.
- Flex, *'Wij zijn als geen ander geschikt' – commando's opgeleid voor Special Operations eenheid*, juni, 1998, pp. 4-5.
- Fowler, W., *SAS behind enemy lines*, (Collins, London), 2005.
- Frisch, T., *Militärische Spezialkräfte für die Europäische Union*, in: Europäische Sicherheit, nr. 7, 2002, pp. 18-25.
- Fröhling, H.G., *Mehr Transparenz: das Kommando Spezialkräfte (RSK) aus dem Blickwinkel der Inneren Führung*, in: Zeitschrift für Innere Führung, Heft 1, 2008, pp. 29-33.
- Geneste, W.J.J., *Het Korps Mariniers in de twintigste eeuw: van Peking tot Albanië*, Koninklijke Marine, Den Haag, 2000.
- Gompert, D.C., Smith, R.C., *Creating a NATO special operations force*, National Defense University, Defense horizons, nr. 52, March 2006.

- Gratrud, T., *Norwegian special forces: their role in future counterinsurgency operations*, paper U.S. Army War College, Carlisle, 13 March 2009.
- Gray, C.S., *Explorations in strategy*, (Praeger, Westport), 1996.
- Gray, C.S., *Handfuls of heroes on desperate ventures: when do special operations succeed?*, in: *Parameters*, Spring 1999, pp. 2-24.
- Grdovic, M., *Understanding unconventional warfare and U.S. army special forces*, in: *Special warfare*, September-October 2006, pp. 14-24.
- Haney, E.L., *Inside Delta Force, the real story of America's elite counterterrorist unit*, (Corgi, London), 2002.
- Heesters, J.J.C.F., *De ontwikkeling van de Brigade Speciale Beveiligingsopdrachten van de Koninklijke Marechaussee: de theorie van het isomorfisme getoetst*, scriptie, Koninklijke Militaire Academie, Breda, oktober 2010.
- Het plaatsvervangend hoofd van de afdeling Speciale Operaties bij de Defensiestaf, *De stand van zaken in Nederland*, in: *Qua patet orbis*, juli 2005, pp. 6-13.
- Homza, J.L., *Special operators: a key ingredient for peacekeeping operations*, in: *Low intensity conflict & law enforcement*, Vol. 12, No. 1, Spring 2004, pp. 91-110.
- Horn, B., Taillon, J.P., de B., Last, D. (red.), *Force of choice, perspectives on special operations*, (School of policy studies, Montreal), 2004.
- Horn, B., Balasevicius, T. (red.), *Casting light on the shadows: Canadian perspectives on special operations forces*, (Canadian Defence Academy/Dundurn, Kingston/Toronto), 2007.
- Hufnagl, W., *Spezial-einheiten der Österreichischen Polizei und Gendarmerie*, (Motor Buch, Stuttgart), 1999.
- Hufnagl, W., *COBRA, das Gendarmerie-Einsatzkommando GEK*, (Motor Buch, Stuttgart), 2002.
- Husson, J.-P., *Encyclopedie des forces speciales du monde*, (Histoire & Collections, Parijs), 2000 (deel 1) en 2001 (deel 2).
- Janssen, P.T.H., *De inzet van speciale eenheden in irreguliere conflicten*, scriptie, Koninklijke Militaire Academie, Breda, december 2000.
- Johnson, M., *The growing relevance of special operations forces in U.S. military strategy*, in: *Comparative strategy*, 2006, pp. 273-296.
- Jordan, D., *The U.S. Navy SEALs, sea, air and land specialists*, (Grange, Rochester), 2003.
- Katz (I), S.M., *Special forces: Amerika's keurkorpsen constant paraat*, in: *Legerkoerier*, maart 1994, pp. 20-23.
- Katz (II), S.M., *Het onzichtbare leger. Sayeret Mat'Kal; de lange arm van Israël*, in: *Legerkoerier*, juli 1994, pp. 20-23.
- Katz, S.M., *Israëls Trojaanse paarden*, in: *Legerkoerier*, mei 1998, pp. 26-29.
- Kelly, R.S., *Special operations and national purpose*, (D.C. Heath, Lexington), 1989.
- Kennedy, H., *Will special ops success 'change the face of war'?*, in: *National defense*, February 2002 (versie van internet).
- Kenniscentrum speciale operaties, in: *De groene baret*, december 2000, p. 11.
- Kibbe, J.D., *The rise of the shadow warriors*, in: *Foreign affairs*, March/April 2004, pp. 102-115.
- *Kikvorsmannen Korps mariniers 1959-2004, 45 jaar te land, ter zee en in de lucht*, herinneringsboek uitgereikt op 17 juni 2004.
- King, A., *The Special Air Service and the concentration of military power*, in: *Armed forces & society*, nr. 4, July 2009, pp. 646-666.
- Kilcullen, D.J., *NATO special operations forces: from 'special' to 'strategic'*, in: *Communication Presse Marketing Forum*, (2009), pp. 35-39.
- Kiras, J.D., *Special operations and strategy, from World War II to the War on Terrorism*, (Routledge, London), 2006.

- Klep, C., Gils, R., van, *Van Korea tot Kabul, de Nederlandse militaire deelname aan vredesoperaties sinds 1945*, (SDU, Den Haag), 2005.
- Koch, A., *Covert warriors, US Central Intelligence Agency forces*, in: Jane's Defence Weekly, 19 March 2003, pp. 22-27.
- Krijger, A., Elands, M., *Het Korps Commandotroepen 1942-1997*, (SDU, Den Haag), 1997.
- Last, D., en Horn, B. (red.), *Choice of force: special operations for Canada*, (McGill-Queens University Press, Montreal), 2005.
- Leebaert, D., *To dare and to conquer: special operations and the destiny of nations, from Achilles to Al Qaeda*, (Little, Brown and Company, New York), 2006.
- Leibstone, M., *Special operations forces & 21st century warfare*, in: Military technology, special issue, 2009, pp. 29-33.
- Litt, D., *Special forces are 'tool of choice': when U.S. policy makers need a job done quickly, they often turn to SOCOM*, in: National Defense, February 2003, pp. 20-22.
- Loon (I), H., van, *Speciale eenheden steeds meer gevraagd*, in: Armex, april 1999, pp. 18-21.
- Loon (II), H., van, *Stuur ze maar om een boodschap!*, in: Armex, juni 1999, pp. 12-16.
- Maalderink, P.G.H., Schulten, C.M., Kasperink-Taekema, B.J., *Korps Commandotroepen 1942-1982*, (Commandostichting, Roosendaal), 1982.
- Maloney, S.M., *Enduring the freedom, a rogue historian in Afghanistan*, (Potomac, Washington), 2005.
- Maloney, S.M., *Confronting the chaos: a rogue military historian returns to Afghanistan*, (Naval Institute Press, Annapolis), 2009.
- Marineblad, *De Unit Interventie Mariniers*, juni 2007, pp. 18-19.
- Martinage, R., *Special operations forces: future challenges and opportunities*, paper, Center for Strategic and Budgetary Assessments, Washington, 2008.
- McKinney, M., Ryan, M., *Chariots of the damed: helicopter special operations from Vietnam to Kosovo*, (St. Martin's Press, New York), 2001.
- McRaven, W.H., *Spec ops, case studies in special operations warfare, theory & practice*, (Presidio, Novato), 1995.
- Ministère de la Défense, *Preparing tomorrow's commitments 2035*, Paris, August 2007.
- Metzner, F.B., Friedrich, J., *Polizei-Sondereinheiten Europas, Geschichte, Aufgaben, Einsätze*, (Motor Buch, Stuttgart), 2002.
- Micheletti (I), E., *Spezialeinheit GIGN, Frankreichs Elitegendarmarie im Einsatz*, (Motor Buch, Stuttgart), 1999.
- Micheletti (II), E., *French special forces*, (Histoire & Collections, Paris), 1999.
- Modigs, R., *Special forces capabilities of the European Union military forces*, monograph, School of Advanced Military Studies, Fort Leavenworth, 2003/2004.
- *MSO en UIM vormen samen Maritime Special Operations Forces (Marsof)*, in: Qua patet orbis, december 2008, pp. 24-27.
- Nadel, J., Wright, J.R., *Special men and special missions, inside American special operations forces 1945 to the present*, (Greenhill, London), 1994.
- *NATO special forces*, in: Qua patet orbis, april 2010, pp. 8-13.
- National Intelligence Council, *Global Trends 2025: a transformed world*, US Government Printing Office, Washington D.C., November 2008.
- Noetzel, T., Schreer, B., *Spezialkräfte der Bundeswehr, Strukturverordnungen für den Auslandseinsatz*, Stiftung Wissenschaft und Politik/Deutsches Institut für Internationale Politik und Sicherheit, September 2007.
- Noordam, A., *Special operations capable (SOC)*, in: Qua patet orbis, december 2010, p. 137.

- Oosbree, G., van, *Commando's tegen terrorisme*, in: Armex, augustus 2000, pp. 6-9.
- Oosthoek, J., 'We zijn en blijven gewone jongens', in: Legerkoerier, maart 1997, pp. 4-7.
- Oosthoek (I), J., *De metamorfose van het Korps Commandotroepen, groene baret nieuwe stijl is militaire duizendpoot*, in: Legerkoerier, nr. 3, 1999, pp. 4-9.
- Oosthoek (II), J., 'Een vorm van leven', *de magie van de groene baret*, in: Legerkoerier, nr. 3, 1999, p. 10-11.
- Pena, C.V., *A smaller military to fight the war on terror*, in: Orbis, Spring 2006, pp. 289-306.
- Piwek, E., *De essentie van lichte infanterie*, in: Qua patet orbis, december 2007, pp. 10-17.
- Platen, C., von, *Spezialisierte und Spezialkräfte des Heeres*, in: Wehrtechnik, Vol. 37, nr. 1, 2005, pp. 53-60.
- Pratt, C.D., *Permanent presence for the persistent conflict: an alternative look at the future of special forces*, thesis, Naval Postgraduate School, Monterey, California, June 2009.
- Pushies, F.J., *US air force special ops*, (MBI, Osceola), 1999.
- Ragetlie, R.A., *Politiek-militaire besluitvorming bij speciale operaties*, scriptie, Koninklijke Militaire Academie, Breda, juli 2003.
- Robertsen, T., *Making new ambitions work: the transformation of Norwegian special operations forces*, Norwegian Institute for Defence Studies, Defence and Security Studies, nr. 1, 2007.
- Robinson, L., *Masters of chaos, the secret history of the special forces*, (Public Affairs, New York), 2004.
- Rojahn, C., *Militärische Antiterrorereinheiten als Antwort auf die Drohung des internationalen Terrorismus und Instrument nationaler Sicherheitspolitik – das Beispiel Amerika*, (Utz, München), 2000.
- Rooy, L., de, *Actievere rol voor commando's: reorganisatie en uitbreiding groene baretten*, in: De groene baret, december 1992, pp. 12-13.
- Rose, J., *Deutschlands Schattenkrieger – das Kommando Spezialkräfte in Afghanistan*, in: Blätter für Deutsche und internationale Politik, nr. 10, 2008, pp. 53-60.
- Rothstein, H.S., *Afghanistan and the troubled future of unconventional warfare*, (Naval Institute, Annapolis), 2006.
- Roobol, H., *Het Korps Commandotroepen in beweging*, in: Infanterie, nr. 1, 1995, pp. 16-18.
- Ryan, M., *Secret operations of the SAS*, (MBI, St. Paul), 2003.
- Ryan, M., *Special operations in Iraq*, (Pen&Sword, Barnsley), 2004.
- Ryan, M., *Battlefield Afghanistan*, (Spellmount, Stroud), 2007.
- Ryan, M., *The operators: inside the world's special forces*, (Skyhorse, New York), 2008.
- Sarkasian, S.C., *The new protracted conflict, the U.S. Army special forces then and now*, in: Orbis, Spring 2002, pp. 247-258.
- Scholzen, R., *SEK, Spezialeinsatz-kommandos der Deutschen Polizei*, (Motorbuch, Stuttgart), 2000.
- Scholzen, R., *Das Kommando Spezialkräfte der Bundeswehr, KSK*, (Motorbuch, Stuttgart), 2004.
- Sievert, K.-G., *Kommando-unternehmen: Spezialeinheiten im weltweiten Einsatz*, (Mittler, Hamburg), 2004.
- Simons, A., *The company they keep, life inside the U.S. army special forces*, (Free Press, New York), 1997.
- Simons, A., Tucker, D., *Unites States special operations forces and the war on terrorism*, in: Small wars and insurgencies, nr 1, 2003, pp. 77-91.
- Simpson, P.L., *The future of Canadian army special operations forces*, paper voor het Canadian Forces College, CSC 29, (ongedateerd).
- Spearin, C., *Special operations forces a strategic resource: public and private divides*, in: Parameters, Winter 2006/2007, nr. 4, pp. 58-70.
- Spek, C., van der, *Een wapen tegen terreur: de geschiedenis van de Bijzondere Bijstandseenheid Krijgsmacht 1972-2006*, (Boom/NIMH, Amsterdam), 2009.

- Spencer, E. (ed.), *The difficult war: perspectives on insurgency and special operations forces*, (Canadian Defence Academy Press, Kingston), 2009.
- Spulak, R.G., *A theory of special operations: the origin, qualities, and use of SOF*, Joint special operations university, thesis, October 2007.
- Spulak, R.G., *A theory of special operations: the origin, quality, and use of SOF*, in: Military technology, special issue, 2009, pp. 23-28.
- Sünkler, S., *Die Spezialverbände der Bundeswehr*, (Motor Buch, Stuttgart), 2007.
- Sünkler, S., *Elite- und Spezialeinheiten Europas*, (Motor Buch, Stuttgart), 2008.
- Tabak, W., Katz, S.M., *Een angstaanjagende eenheid: Special Air Service durft en wint*, in: Legerkoerier, mei 1996, pp. 20-25.
- Tabak, W., *Vakbekwaam en vreeswekkend: Jordaanse special forces weten van wanten*, in: Legerkoerier, augustus/september 1997, pp. 20-23.
- Tabak (I), W., *De ijzere vuist van de Carabinieri*, in: Legerkoerier, april 1998, pp. 28-31.
- Tabak (II), W., *KSK wereldwijd inzetbaar*, in: Legerkoerier, november 1998, pp. 26-29.
- Tabak, W., *Harde knapen: Belgische commando's van alle markten thuis*, in: Legerkoerier, juli 2001, pp. 16-19.
- Tagney, W.P., *U.S. Army special forces: looking to the future*, in: Militaire spectator, nr. 4, 1997, pp. 164-167.
- Taillon, J.P., de, *The evolution of special forces in counter-terrorism, the British and American experiences*, (Praeger, Westport), 2001.
- Taillon, J.P.B., de, *Hitting the ground with coalition SOF*, in: Special warfare, Nov/Dec 2008, pp. 19-30.
- Thompson, L., *The elite counterterrorist manual, a practical guide to elite international units*, (Frontline, London), 2009.
- Timmermans, J., *De Brigade Speciale Beveiligingsopdrachten*, museumbrochure nr. 28, Vrienden van het Marechausseemuseum, oktober 2006.
- Tucker, D., Lamb, C.J., *Restructuring special operations forces for emerging threats*, Strategic Forum, no. 219, Institute for National Strategic Studies, National Defense University, January 2006.
- Tucker, D., Lamb, C.J., *United States special operations forces*, (Columbia University Press, New York), 2007.
- Twigt, A., *Commando nieuwe stijl: KCT gefocust op special operations*, in: Legerkoerier, nr. 3, 1997, pp. 28-31.
- Twigt, A., *Commando's duiken onder, KCT krijgt veelzijdige waterploegen*, in: Legerkoerier, nr. 7, 2001, pp. 4-5.
- United States Joint Forces Command, *Joint operating environment, trends & challenges for the future joint force through 2030*, December 2007.
- *Van together separate naar separate together; conventionele eenheden in support van SF begint gestalte te krijgen met het Hydra concept*, in: Qua patet orbis, december 2008, pp. 28-31.
- *Vision 2010 Army special operations forces*, United States Army, SOCOM, Fort Bragg, North Carolina, 7 April 1997.
- Weger, M.J., de, *De binnenlandse veiligheidstaken van de Nederlandse krijgsmacht*, (Van Gorcum, Assen), 2006.
- Weger, M.J., de, *Continuïteit en verandering: het stelsel van antiterreureenheden sinds zijn oprichting*, in: Muller, E.R., Rosenthal, U., Wijk, R., de, *Terrorisme: studies over terrorisme en terreurbestrijding*, (Kluwer, Deventer), 2008.
- Werkgroep 50 jaar kikvorsmannen binnen het Korps Mariniers, *Met het kompas op de horizon: 50 jaar kikvorsmanherinneringen*, 2009.
- Westerhoven, L.M., van, Oosbree, G., van, *Het Korps Commandotroepen sinds '9-11', van super waarnemersverkenners naar Special Forces Operators*, in: Armex, nr. 4, 2008, pp. 11-14.
- Wiggen, O.P., van, *Tijgers in een kooi*, in: Carré, nr. 6, 2002, pp. 16-19.

- Wijk, R., de, *Commando's voor de 21-ste eeuw*, in: Jaarboek Koninklijke Vereniging ter Beoefening van de Krijgswetenschap, 1997, pp. 25-34.
- 'Wij zijn ervoor om op korte termijn te worden ingezet', *Korps commandotroepen: 'hit and run'*, in: Flex, juni 2000, pp. 4-6.

Bijlage A: Minder relevante toekomstvoorspellingen

- Toename energiebesparing,
- Groei van de middenklasse,
- Meer financiële centra in de wereld,
- Meer migratie van platteland naar stad en van arme naar rijke landen,
- Toename etnisch-religieuze spanning en politieke instabiliteit in West-Europa (inclusief Nederland),
- Bevolkingsontwikkelingen in Israël, China, Rusland, India, Iran en Japan,
- Onzekerheid over de buitenlandse politiek van Japan,
- Water en voedselschaarste in tientallen landen,
- Toenemende verspreiding en escalatie van conflicten buiten het slagveld,
- Mogelijke wereldwijde pandemie(en),
- Minder effectieve (internationale) instituties,
- Groei van netwerkstructuren,
- Religie wordt belangrijker,
- Aanhoudende invloed van maffia en warlords,
- Betere gezondheidszorg, maar niet in alle landen en meer milieu- en *lifestyle* ziekten,
- Toenemende kans op technologische en industriële rampen,
- Grotere gevolgen rampen door toename bevolking,
- In conflicten worden (sub)culturen belangrijker,
- In conflicten wordt religieus extremisme belangrijker,
- Anti-Amerikaanse/Westerse gevoelens nemen toe,
- Sterkere onderlinge contacten in etnische diaspora's,
- Wereldwijde toename van onderwijs, maar niet in alle landen,
- In veel conflictgebieden zijn ernstige ziekten aanwezig,
- Maatschappelijke ontwikkelingen in bestuur en legitimiteit,
- Toenemende grensoverschrijdende (transnationaliteit) problemen,
- Toenemende ongelijkheid tussen rijk en arm in landen en tussen landen,
- Ontwikkeling van wereldhandel en financiële banden,
- Economische ontwikkeling in het informatietijdperk,
- Economische regionalisering,
- Globalisering arbeidsmarkt,
- Toenemende globalisering en interdependentie,
- Toename aantal humanitaire catastrofes in ontwikkelingslanden,
- Afnemende individuele loyaliteit aan de staat,
- Toename gebruik ICT-middelen en rol van de media,
- Veranderende normen- en waardensystemen ('values'),
- Veranderingen in bestuur en ordening (van samenlevingen),
- Veranderingen in kennis en innovatie,
- Toenemende wereldwijde welvaart,
- Crisis in de Amerikaanse economie en wereldwijde financiële systemen,
- Sociale ontwikkelingen,
- Onverwachte gebeurtenissen.

Bron: *Eindrapport verkenningen...* (2010), NIC (2008), MdID (2007), USJFC (2007) en DCDC (2006).

Bijlage B: Interviewvragen

1. Wat zijn volgens u de belangrijkste factoren die de toekomst van de Nederlandse MSE bepalen? Wat ziet u als trends daarin?
2. Wat zou MSE nu en de komende jaren meer kunnen dan waar zij opdracht voor kreeg?
3. Worden de Nederlandse MSE nu in operaties optimaal gebruikt? Zo niet: hoe zou het moeten veranderen?
4. Zijn er activiteiten die de Nederlandse MSE nu (vaak) uitvoeren die (net zo goed) door andere militaire eenheden kunnen worden gedaan?
5. Vindt u dat de Nederlandse MSE organisatorisch en wat betreft imago goed gepositioneerd zijn? Zo niet: wat kan beter?
6. Wat zou u het komende decennium in taakstelling, organisatie, personeel en materieel van de Nederlandse MSE veranderd willen zien?
7. Wat zou u zelf nog willen toevoegen aan dit interview?
8. Heeft u additionele literatuur over de werkzaamheden of toekomst van de Nederlandse MSE?
9. Wie zou ik nog meer moeten interviewen?

